

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Η ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ»

Καθηγητής:

Δημητρόπουλος Ανδρέας

Φοιτητής:

Γερακάρης Νικόλαος

A.M.: 1340200101029

Ακαδημαϊκό Έτος

2007 - 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 1
ΚΕΦ. Ι: ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΣ	σελ. 6
ΚΕΦ. ΙΙ: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ	
II.1 Έννοια-Σκοπός	σελ. 7
II.2 Ιστορική αναδρομή	σελ. 9
II.3 «Άμεση» και «έμμεση» Δημοσιότητα.	σελ. 10
II.4 Η αρχή της δημοσιότητας στο ελληνικό δίκαιο	
II.4.1 Συνταγματική κατοχύρωση	σελ. 13
II.4.2 Η Αρχή της Δημοσιότητας στην Πολιτική Δίκη	σελ. 14
II.4.3 Η Αρχή της Δημοσιότητας στα Διοικητικά Δικαστήρια	σελ. 15
II.4.4 Η Αρχή της Δημοσιότητας στην Ποινική Δίκη	σελ. 16
II.5 Διεθνής Κατοχύρωση	σελ. 20
ΚΕΦ. ΙΙΙ: ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΜΜΕ	
III.1 Το άρθρο 14 Σ	σελ. 21
III.1.Α Έννοια και περιεχόμενο της ελευθερίας του τύπου	σελ. 21
III.1.Β Περιορισμοί	σελ. 24
III.2 Το άρθρο 15 Σ	σελ. 24
III.2.1 Η Ελευθερία της ραδιοτηλεόρασης.	σελ. 25
III.2.2 Ο Άμεσος Έλεγχος	σελ. 26
ΚΕΦ.ΙV: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ-ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	σελ. 29
ΚΕΦ.V: Η ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
V.1 Νομοθετικό Πλαίσιο	σελ. 40
V.2 Διατυπωθείσες απόψεις ως προς τη συνταγματικότητα του ν. 3090/2002, αλλά και των προηγουμένων του νόμων, 2145/93 και 2172/93	σελ. 42

ΚΕΦ.VI: ΑΠΟΨΕΙΣ - ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ	σελ. 47
VI.1 Επιχειρήματα υπέρ της απαγόρευσης μετάδοσης των δίκων.	σελ. 51
VI.2 Επιχειρήματα υπέρ της τηλεοπτικής μετάδοσης.	σελ. 53
VI.3 Κριτική των απόψεων	σελ. 54
ΚΕΦ.VII: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ - ΙΔΙΑ ΘΕΣΗ	σελ. 61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο ερώτημα αν επιτρέπεται η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, που αποτελεί το θέμα της παρούσας εργασίας, και απασχόλησε και απασχολεί την Ελληνική νομική κοινότητα, επιχειρήθηκε να δοθεί απάντηση από διαπρεπείς νομικούς. Η διαλεκτική των επιστημονικών απόψεων τους, σε συνδυασμό με την πραγματικότητα της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας, της δύναμης των ΜΜΕ και ιδιαίτερα αυτής της τηλεόρασης που έχει στη διάθεσή της -χωρίς όμως να την έχει τιθασεύσει- τη δύναμη της κινούμενης εικόνας¹, και σήμερα έχει καταστεί κοινός τόπος, οδήγησε την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου να διατυπώσει ρητά σε γνωμοδότησή της, το αίτημα (αλλά και την ανάγκη), νομοθετικής ρύθμισης του θέματος².

¹ βλ. Κώστας Αθ Μίντζηρας, «Η Μετάδοση από τα Ηλεκτρονικά Μέσα Επικοινωνίας της Ποινικής Δίκης», σε ΝοΒ 39 (1991). 682 επ.

² γνμδ ΟΛΑΤΤ 10/1992 (ΔιΔικ 1993)

Η νομοθετική «απάντηση» στο ερώτημα ήρθε με τη θέσπιση τριών διαδοχικών νόμων, του Ν 2145/1993, του Ν 2172/93 και του Ν 3090/2002, εκ των οποίων ο τελευταίος αποτελεί το υπάρχον και ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στη χώρα μας. Οι νόμοι αυτοί δέχθηκαν και δέχονται από τη νομική κοινότητα ισχυρή κριτική σχετικά με την συνταγματικότητά τους, και έχουν διατυπωθεί εκ διαμέτρου αντίθετες νομικές απόψεις επί του σχετικού θέματος με σοβαρά επιχειρήματα εκατέρωθεν.

Ο Έλληνας νομοθέτης, μετά τις επικρίσεις που δέχθηκε από την επιστήμη και τη νομολογία, τόσο ο ν. 2145/93, όσο και ο πρωτοποριακός για τα μέχρι τότε ισχύοντα Ν 2172/93, και υπό την πίεση να αντιμετωπισθούν θεσμικά τα προβλήματα που ανέκυψαν από την εφαρμογή τους, αλλά κυρίως από πραγματικά γεγονότα της χρονικής αυτής περιόδου που άπτονταν του ζητήματος της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης, θέσπισε τον ισχύοντα νόμο (3090/2002), με τον οποίο αντί να βελτιώσει το καθεστώς που υπήρχε υπό τον Ν 2172/93, ουσιαστικά γύρισε πίσω ακολουθώντας την εύκολη και πρόχειρη λύση της «υιοθέτησης» παρόμοιων ρυθμίσεων άλλων κρατών, με αποτέλεσμα ο «νέος» νόμος να συμπίπτει με τις νομοθετικές ρυθμίσεις των περισσοτέρων κρατών.

Η απάντηση στο ερώτημα απασχόλησε και την παγκόσμια νομική κοινότητα. Οι σχετικές νομοθεσίες των Κρατών, που θα παρατεθούν εν συντομίᾳ στο σχετικό κεφάλαιο, διαπνέονται από ρυθμίσεις αντίστοιχες με εκείνες του Ν 3090/2002, εκ των οποίων η ισχύουσα στην Ιταλία νομοθετική ρύθμιση θεωρείται στην Ευρώπη ως η πλέον ελαστική.

Παρά τις προαναφερόμενες 3 νομοθετικές παρεμβάσεις, του Έλληνα νομοθέτη, τη μελάνη που ξοδεύθηκε για την κριτική των νομοθετημάτων αυτών, την εκτενή έκθεση των επιχειρημάτων διαπρεπών νομικών που έχουν μέχρι σήμερα εντρυφήσει στην επί του παραπάνω ερωτήματος προβληματική, η επ' αυτού απάντηση εξακολουθεί να παραμένει αμφισβητούμενη 14 χρόνια

μετά τη θέσπιση του 2172/1993 (που θεωρήθηκε τότε πρωτοποριακός) και 5 χρόνια μετά το Ν 3090/2002.

Έτσι η πρόβλεψη του καθηγητή Ι. Μανωλεδάκη ότι «*για τις μελλοντικές γενιές θα θεωρείται αδιανόητος ο αποκλεισμός της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου από την έννοια της δημοσιότητας και ίσως οι νομικοί του μέλλοντος να γελούν με το σημερινό προβληματισμό μας»³, δεν επαληθεύθηκε, αφού ακόμα και μετά το Ν 3090/2002 εξακολουθεί η ίδια φοβική, νευρική και αδέξια αντιμετώπιση του ζητήματος του επιτρεπτού της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης, ζήτημα που εξακολουθεί σήμερα περισσότερο από ποτέ να αποτελεί ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα αλλά και σύνθετα και πολυσχιδή νομικά ζητήματα με προεκτάσεις που αγγίζουν, συνυφαίνονται και εμπλέκονται με πολλές συνταγματικές διατάξεις (σχεδόν το 1/3 εξ αυτών), διεθνείς ρυθμίσεις, αντικειμενικές αρχές και εκατέρωθεν θεμελιακά δικαιώματα από τα οποία οι μεν αντικειμενικές αρχές απαγορεύεται παντελώς να περιορισθούν ενώ τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι απολύτως επιβεβλημένο να προστατευθούν εξίσου αποτελεσματικά με τα επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των μετεχόντων στη δίκη προσώπων.*

Το πρόβλημα και η απάντηση στο ερώτημα του επιτρεπτού ή όχι της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης εδράζεται στην συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των δικαστηρίων (όλων των δικαστηρίων), του άρθρου 93 §2 του Συντάγματος. Οι από το Σύνταγμα τιθέμενοι περιορισμοί αναφέρονται ρητά και περιοριστικά (χρηστά ήθη - ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των διαδίκων - προστασία ανηλικότητας), ενώ ούτε στις διατάξεις 93 §2 και 96 ούτε σε άλλη διάταξη του Συντάγματος υπάρχει νομικό έρεισμα για την διάκριση μεταξύ άμεσης

³Ι. Μανωλεδάκης, στο "Η δημοσιότητα των Συνεδριάσεων των Δικαστηρίων και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης", Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος 20, εκδ. Σάκκουλα, Θεσ/κη 1993

δημοσιότητας και έμμεσης δημοσιότητας, η οποία χρησιμοποιείται για τη στήριξη των εκατέρωθεν απόψεων περί του επιτρεπτού ή μη της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης.

Οι υποστηριχθείσες εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις επί του ζητήματος αυτού ξεκινούν από την προσπάθεια ειδικότερου ερμηνευτικού προσδιορισμού της έννοιας και της έκτασης της συνταγματικά κατοχυρωμένης «αρχής της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων» και, χωρίς να περιορίζονται μόνο στην απάντηση στο ερώτημα αν επιτρέπεται ή όχι η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, επεκτείνονται αναγκαία και στο ανακύπτον πρόβλημα των συνεπειών και των επιδράσεων που μπορεί να έχει η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης, καθώς και στο πρόβλημα της στάθμισης των εκατέρωθεν διακυβευόμενων δικαιωμάτων και την ισότητα ή προτεραιότητα της προστασίας ενός εκάστου εξ αυτών.

Τα παραπάνω προβλήματα συνδέονται σαφώς με τις αρχές και τα ιδεώδη από τα οποία εμφορείται εκάστοτε η ευνομούμενη συντεταγμένη κοινωνία και τα οποία επιδιώκει να προστατεύσει προεχόντως ο εκάστοτε νομοθέτης⁴. Έτσι στην προσπάθεια να αντιμετωπισθούν τα ανακύπτοντα από την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης προβλήματα και τις συνέπειες ή τις επιδράσεις εξ αυτής, επιχειρείται ερμηνευτική προσέγγιση της 93§2 του Συντάγματος και διατυπώνεται η άποψη του επιτρεπτού ή μη της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης, με βάση την διδόμενη ερμηνεία της έννοιας και της έκτασης της «αρχής της δημοσιότητας» που προσδιορίζεται ανάλογα και υπό το πρίσμα της ερμηνευτικής προσέγγισης της 93§2 του Συντάγματος που επιχειρείται από τον κάθε μελετητή.

Ο σχετικός προβληματισμός έχει πολλές παραπάνω πλευρές απ' ότι εξ' αρχής δείχνει, και πλέον του ότι, ως προαναφέρθηκε, αγγίζει μεγάλο

⁴ Πλαγιαννάκος Γεώργιος, «Η Τηλεοπτική Μετάδοση της Δίκης», 2002

μέρος των συνταγματικών διατάξεων, υπάρχει διαπλοκή του θέματος με το δίκαιο των ΜΜΕ, η διαπλοκή των τελευταίων με την τεχνολογία, αλλά και την καθημερινότητα στην πιο πραγματική-εξωνομική της διάσταση. Όπως επισημαίνει στον πρόλογο του βιβλίου του «το Δίκαιο των ΜΜΕ» ο καθηγητής κ. Ι. Καράκωστας «*Η συγκέντρωση και μόνο των ποικίλων και διάσπαρτων διατάξεων, παλαιών και νέων, που κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο έχουν εφαρμογή στα ΜΜΕ ή σε ένα από αυτά, καθιστά αναγκαία την επιστημονική περιήγηση σε όλο το δικαιικό φάσμα μη επιτρέποντας τον περιορισμό του ερευνητή στους κλάδους που ενδεχομένως του είναι πιο οικείοι και προσφιλείς, και συνεχίζει, απέναντι σ' αυτή την διαπλοκή [...] ο νομικός είναι αμήχανος και ελάχιστα αποτελεσματικός. Σε πολλές περιπτώσεις αρκείται στο να καταγράφει τους νεωτερισμούς, χωρίς να είναι πάντοτε σε θέση να συλλάβει τη νομική διάσταση σε όλη την έκτασή της*».

Σχετικά με την προσπάθεια νομικής αντιμετώπισης της θεσμικής ένταξης του ραδιοτηλεοπτικού φαινομένου στην ελληνική έννομη τάξη, ο Ευάγγελος Βενιζέλος τόνιζε ήδη από το 1989 στο έργο του «*Η ραδιοτηλεοπτική έκρηξη*» ότι: «*Χρειάζεται μία αντιμετώπιση θαρραλέα, αλλά όχι νευρική καινοτομική και όχι επαρχιώτικη. Το ραδιοτηλεοπτικό φαινόμενο είναι γοητευτικό και καθίσταται επικίνδυνο, όταν δε συνειδητοποιεί κανείς τη λογική και τα προβλήματά του. Το ραδιοτηλεοπτικό φαινόμενο είναι όμως πρωτίστως φαινόμενο εξουσιαστικό. Για το λόγο αυτό, η αναγωγή στις φιλελεύθερες και δημοκρατικές εγγυήσεις που περιέχει το Σύνταγμα ως ιστορικό προϊόν είναι, και για το θέμα αυτό, αναπόφευκτη και επιβεβλημένη.*»⁵

Απ' όλα τα πιο πάνω είναι σαφές ότι μοναδική φιλοδοξία της παρούσας εργασίας είναι να επιχειρηθεί νομική απάντηση στο ερώτημα του επιτρεπτού

⁵ Ευ. Βενιζέλος, «*Η Ραδιοτηλεοπτική Έκρηξη*», εκδ. Παρατηρητής, Θεσ/νίκη 1989 (η υπογράμμιση δική μου)

ή όχι της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης. Αφού επιλεγεί μια επιστημονική μέθοδος, ικανή προς εξαγωγή ασφαλούς συμπεράσματος, να εκτεθεί εν συντομίᾳ η προβληματική που έχει διατυπωθεί μέχρι σήμερα με τα εκατέρωθεν επιχειρήματα, καθώς και το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, αλλά και τυχόν προτάσεις και κριτική θεώρηση των απόψεων που έχουν μέχρι σήμερα διατυπωθεί, με την απαραίτητη αναγωγή στις εγγυήσεις του Συντάγματος (απαραβίαστο της αξίας του ανθρώπου, Λαϊκή Κυριαρχία, δημοσιότητα των συνεδριάσεων, δικαστική εξουσία, δίκαιη δίκη κ.λ.π.) και με σημεία εκκίνησης τις θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος, σε σχέση με την ισχύουσα στην ελληνική κοινωνία και έννομη τάξη πραγματικότητα, αλλά και σύγκριση με τις σχετικές διεθνείς ρυθμίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΜΕΘΟΔΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΣ

Από τα πορίσματα της μαθηματικής επιστήμης έχει καταδειχθεί και αποδεχθεί ότι για να υπάρξει ένα αποτελεσματικό ανθρώπινο σύστημα κανόνων, κάποιοι από αυτούς τους κανόνες πρέπει να γίνουν δεκτοί αξιωματικά (δηλ. ως «αξιώματα»), ώστε να τεθούν ως βάσεις - μέτρα ελέγχου για τους υπόλοιπους⁶.

Βάσει της συλλογιστικής αυτής και προκειμένου να οδηγηθούμε σε ασφαλή συμπεράσματα, ως προς τη νομική αντιμετώπιση του ερωτήματος, θεωρούνται ως αξιώματα οι βασικές αρχές των άρθρων 1 §§ 2 & 3 και του άρθρου 2 § 1 του Σ.

Στη συνέχεια θα ληφθούν υπόψη: 1) Το ισχύον νομικό καθεστώς της Αρχής που κατοχυρώνει η διάταξη του άρθρου 93 §2 Σ, στην ερμηνευτική

⁶ Hilbert David (23.4.1862 – 14.2.1943) με την «αξιωματική θεωρία» ("axiomatic theory") που διατύπωσε το 1899

προσέγγιση της οποίας στηρίζεται η εκατέρωθεν διατυπωθείσα προβληματική, ως προς το ερώτημα που τέθηκε. 2) Οι σχετικές με τη διάταξη αυτή, καθώς και οι αποτελούσες το «περιβάλλον» της ισχύουσες νομικές διατάξεις. 3) Τα αποτελούντα πηγή του δικαίου πραγματικά δεδομένα στην Ελληνική Κοινωνία και την Ελληνική Έννομη Τάξη, σε σχέση και με ότι αφορά την εφαρμογή των ισχυόντων νόμων, 4) Η προβληματική που έχει μέχρι σήμερα διατυπωθεί ως προς το ερώτημα που τέθηκε, με τα εκατέρωθεν επιχειρήματα και σύγκριση των σχετικών διεθνών ρυθμίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ

II.1 Έννοια-Σκοπός

Η αρχή της δημοσιότητας αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις και σημαντικότερες Αρχές που διέπουν το Ελληνικό Δίκαιο.

Δημοσιότητα σημαίνει «γνωστοποίηση στο Κοινό».

Η αρχή της δημοσιότητας, ως καίριο στοιχείο της Δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου, είναι συνυφασμένη με την αποτελούσα τον θεμέλιο λίθο της Δημοκρατίας, Αρχή της Λαϊκής Κυριαρχίας, κατά την οποία ο πολίτης δικαιούται να ενημερώνεται οποτεδήποτε για την εξέλιξη και την έκβαση μιας δίκης, ώστε να είναι δυνατός διαρκώς ο έλεγχος της εντός των Δικαστηρίων εφαρμογής του Νόμου και της τήρησης των διαδικαστικών προϋποθέσεων

που τίθενται από τους Νόμους προς προάσπιση των δικαιωμάτων των διαδίκων⁷.

Η συνταγματικά κατοχυρωμένη αυτή Αρχή, ανάγεται στις αντικειμενικές προϋποθέσεις της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Η δημοσιότητα δεν αποτελεί ούτε δικαίωμα του κατηγορούμενου, ώστε να μπορεί να αποκλειστεί με αίτησή του η να απαιτείται η συναίνεσή του για τον αποκλεισμό της, ούτε δικονομική ρύθμιση για την καλύτερη διεξαγωγή της δίκης, ώστε να υπόκειται στους διακριτικούς χειρισμούς του προέδρου του δικαστηρίου που διευθύνει της συνεδρίαση. Η δημοσιότητα συνιστά λειτουργικό στοιχείο της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, καθώς αποτελεί το κυρίαρχο μέσο για τον έλεγχο του τρόπου απονομής της από τον κυρίαρχο λαό. Και αυτό διότι η Δικαιοσύνη, όπως και όλες οι λειτουργίες του κράτους, πηγάζει από το Λαό και υπάρχει υπέρ αυτού και του Έθνους κατά το άρθρο 1 § 3 Σ.

Το γεγονός ότι, όταν στην αίθουσα του Δικαστηρίου επιτρέπεται ελευθέρως και αδιακρίτως η είσοδος του κοινού, όταν οι πόρτες της αίθουσας είναι ανοικτές για όσους θέλουν να μπουν μέσα και να παρακολουθήσουν τη δίκη, δεν μπορεί να σημαίνει πως υπάρχει ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη να παρακολουθήσει τη δίκη, όπως υποστηρίζεται από μία άποψη. Και αυτό διότι αν εμποδιστεί η είσοδος του κοινού δεν προσβάλλεται κάποιο ατομικό δικαίωμα των πολιτών που εμποδίστηκαν. Προσβάλλεται μόνο το δικαίωμα του διαδίκου για δίκαιη δίκη και η δημοσιότητα όπως αυτή συνταγματικά έχει κατοχυρωθεί.

Η συνταγματική αυτή όμως αρχή δεν παραβιάζεται εάν η αίθουσα του δικαστηρίου είναι πλήρης. Γιατί η συνταγματική επιταγή έχει ήδη ικανοποιηθεί. Συνεπώς, είναι συνταγματικά αδιάφορο, εάν υπάρχει και άλλος κόσμος, που θέλει να παρακολουθήσει τη δίκη και δεν μπορεί. Δεν θα συνέβαινε όμως το ίδιο εάν υπήρχε ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη να παρακολουθήσει τη δίκη γιατί τότε θα προσβαλλόταν σαφώς το ατομικό αυτό δικαίωμά του, ακόμα και αν η αίθουσα συνεδριάσεων θα ήταν γεμάτη.

⁷ Κ. Γ. Μαυριάς, Συνταγματικό Δίκαιο Ι Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 2000

Περαιτέρω, η Αρχή της Δημοσιότητας συνδέεται άρρηκτα και με την Αρχή της δίκαιης Δίκης που κατοχυρώνεται και στο άρθρο 6 §1 της ΕΣΔΑ, και ως εκ τούτου, συνέχεται σε βάθος με την ορθή απονομή της Δικαιοσύνης και εντεύθεν με την πεμπτουσία της Δημοκρατίας, της οποίας το τελευταίο οχυρό είναι η Δικαιοσύνη, ο τρόπος και η ορθότητα απονομής της οποίας προσδιορίζουν καθοριστικά το Δημοκρατικό του Πολιτεύματος στα πλαίσια του οποίου απονέμεται η Δικαιοσύνη. Έτσι η θεμελιώδης αυτή Αρχή αποτελεί εχέγγυο για την προστασία του κατηγορουμένου από τη μυστικότητα και την αυθαιρεσία και για την ορθή και αμερόληπτη κρίση των Δικαστών, ενισχύοντας, ως μηχανισμός ελέγχου και αυτοελέγχου⁸ και το αίσθημα ευθύνης των τελευταίων⁹.

II.2 Ιστορική αναδρομή

Η αρχή της δημοσιότητας ως βασική συνιστώσα της Δημοκρατίας έχει τις ρίζες της στην Αρχαία Ελλάδα. Η διαφάνεια κατά τον Δημοσθένη είναι στοιχείο της Δημοκρατίας σ' αυτήν δεν υπάρχει πόλεμος ανομολόγητος, όπως και δίκη εν κρυπτώ¹⁰. Η απόλυτη δημοσιότητα γίνεται θεμελιακό στοιχείο της δίκης στην Αθηναϊκή Δημοκρατία και το 399 π.Χ. η δίκη του Σωκράτη καταγράφεται ιστορικά. Στην Αρχαία Αθήνα υπήρχε εδραία πεποίθηση ότι μόνο με τη δημοσιότητα και την εκδίκαση των υποθέσεων από Δικαστήρια ευρείας σύνθεσης μπορούσε να διασφαλισθεί ο δημοκρατικός χαρακτήρας του πολιτεύματος. (Ένα από τα σημαντικότερα δικαστήρια, εκείνο της Ηλιαίας απαρτιζόταν από 5.000 τακτικούς και 1.000 αναπληρωματικούς Δικαστές).

⁸ Ευ. Βενιζέλος, Υπεράσπιση 1992.1025

⁹ Α. Ράϊκος τμ. Α τευχ. Γ' εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1991

¹⁰ βλ. Δημοσθένη, «Περί των εν Χερσονήσω», 99, με κριτική στις μεθόδους ολοκληρωτισμού και σχόλια Δ. Τσάτσου στο, «Δημοσθένους Λόγοι», εκδ. Εστίας, σελ. 235

Κατά τις περιόδους απολυταρχικής διακυβέρνησης της χώρας παρατηρείται ο βέβηλος βιασμός της Αρχής της Δημοσιότητας που στην πραγματικότητα καταργείται ή περιορίζεται υπέρμετρα, αφού η μυστική διεξαγωγή των δικών χρησιμοποιήθηκε ως μέσο διατήρησης της εξουσίας, εξόντωσης των αντιφρονούντων και καταπίεσης των μαζών, κατάσταση που διατηρήθηκε καθ' όλο το μεσαίωνα. Η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων υπήρξε το κύριο αίτημα πολλών αγώνων κατά της σε μεγάλο βαθμό μυστικής και ανέλεγκτης λειτουργίας των Δικαστικών Αρχών, βασικό αίτημα που γεννήθηκε από την επιτακτική ανάγκη για δημοσιότητα όχι μόνο στο χώρο της Δικαιοσύνης αλλά και γενικότερα σε υποθέσεις ευρύτερου ενδιαφέροντος που άπτονταν της απαιτούμενης και απαραίτητης σ' ένα ευνομούμενο Κράτος «διαφάνειας». Έτσι, στα τέλη του 15^{ου} αιώνα η έννομη τάξη αντέδρασε και συνέπεια της αντίδρασης αυτής ήταν η καθολική αναγνώριση της αρχής της δημοσιότητας των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων, ως μέσο για τη διασφάλιση αμερόληπτης και ανεπηρέαστης δικαστικής κρίσης.

Μετά τη Γαλλική Επανάσταση επανίσχυσε και σήμερα έχει κατοχυρωθεί σε πολλές έννομες τάξεις. Η κατοχύρωσή της έγινε με γοργούς ρυθμούς (π.χ. με τον Ποινικό Κώδικα της Τοσκάνης του 1976 στο Νόμο 16/24 Αυγούστου 1790 που ψηφίσθηκε από τη Γαλλική Εθνοσυνέλευση). Η Δημοσιότητα, που ήταν ένα εκ των βασικών αιτημάτων της μεταρρυθμιστικής κίνησης από την εποχή του Διαφωτισμού ως τη Γαλλική Επανάσταση αποτέλεσε μια κεφαλαιώδους σημασίας κατάκτηση του Δημοκρατικού Κόσμου που οδήγησε στην νομοθετική (σε αρκετές περιπτώσεις και συνταγματική) κατοχύρωση της αρχής της δημοσιότητας σε πολλές έννομες τάξεις.

II.3 «Άμεση» και «έμμεση» Δημοσιότητα.

Γίνεται κοινώς αποδεκτή η περαιτέρω διάκριση της «λαϊκής δημοσιότητας» σε «άμεση» και «έμμεση». Η πρώτη περιλαμβάνει την ελευθερία του καθενός να παρίσταται στο ακροατήριο και να βιώνει με τις δικές του αισθήσεις τη διαδικασία. Η δεύτερη συνίσταται στη μετάδοση πληροφοριών περί των γεγονότων που έλαβαν χώρα στο ακροατήριο με οποιοδήποτε άλλο τρόπο (στόμα με στόμα, έντυπος τύπος, ραδιοτηλεόραση κλπ).

Ανατρέχοντας στις ρίζες της αρχής της δημοσιότητας, και στο σύστημα δικαστικής προστασίας στην Ελλάδα από την εποχή της Αθηναϊκής Δημοκρατίας μέχρι και σήμερα, διαπιστώνεται ότι η αρχή αυτή πραγματώνεται διαφορετικά σήμερα, αφού και η δομή της κοινωνίας και η σύνθεση των δικαστηρίων ήταν διαφορετική. Επισημαίνεται από τον κ. Κ. Μπέη ότι σήμερα: «η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων, καθώς και των αποφάσεών τους, ακριβώς από την οπτική γωνία της δημοκρατικής αρχής, δεν εξαντλείται στην απλή δυνατότητα κάποιων αργόσχολων να παρακολουθήσουν την εκδίκαση των υποθέσεων στα ακροατήρια των δικαστηρίων, αλλά πρωτίστως εντοπίζεται στο δικαίωμα της κοινής γνώμης να κρίνει, και, όπου χρειάζεται, να ελέγχει τις δικαστικές αποφάσεις».

Και είναι πραγματικό γεγονός, ότι, εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις «συνταρακτικών δικών» που προσελκύουν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης, συνήθως στην πράξη, τα ακροατήρια των ποινικών δικαστηρίων (και πολύ περισσότερο των πολιτικών και των διοικητικών), δεν προσελκύουν σημαντικό αριθμό ακροατών. Όσοι παρίστανται εκεί, συνήθως μπορούν να υπαχθούν στις εξής κατηγορίες: (α) στους μάρτυρες που περιμένουν τη σειρά της εκδίκασης της συγκεκριμένης υπόθεσης για την οποία έχουν κληθεί να καταθέσουν, (β) τους συγγενείς ή φίλους κάθε πλευράς των μετεχόντων στη

διαδικασία διαδίκων (κατηγορουμένων, πολιτικώς εναγόντων), (γ) τους σπουδαστές του εγκλήματος, δηλαδή άτομα του υποκόσμου που αντλούν πολύτιμες εμπειρίες από την παρακολούθηση των δικών, που θα τις χρησιμοποιήσουν για την επιτυχή αντιμετώπιση των δικών τους επικείμενων δικαστικών περιπετειών¹¹.

Τίθεται λοιπόν το ερώτημα, αν, με τα παραπάνω πραγματικά δεδομένα ως προς το είδος του κοινού που παρακολουθεί τη δίκη στο ακροατήριο, και τον λόγο - αιτία της παρουσίας του κοινού αυτού στο ακροατήριο (δια του οποίου επιτελείται η «άμεση δημοσιότητα»), πραγματώνεται και ικανοποιείται η επιταγή του συντακτικού νομοθέτη για τη δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων, με σκοπό να κρίνονται και, όπου χρειάζεται, να ελέγχονται οι δικαστικές αποφάσεις. Και περαιτέρω, αν η διάταξη 93 § 2 Σ, περιλαμβάνει τόσο την «άμεση» όσο και την «έμμεση» με κάθε μέσο δημοσιότητα της δίκης, ενόψει του προεκτεθέντος σκοπού της.

Σχετικώς, υποστηρίζονται τρεις απόψεις: 1^η άποψη. Η δημοσιότητα έχει κατά βάση αρνητικό χαρακτήρα. Κατ' αυτήν την άποψη δεν ενδιαφέρει λεπτομερής ενημέρωση για ότι συμβαίνει στο ακροατήριο, αλλά η αποφυγή της μυστικότητας, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου των όσων λαμβάνουν χώρα κατά την ακροαματική διαδικασία. Κατά την άποψη αυτή επισημαίνεται ότι η δημοσιογραφική κάλυψη των ποινικών δικών δεν απολαμβάνει της ίδιας νομικής προστασίας με την άμεση δημοσιότητα. Θα μπορούσε όμως να νομιμοποιηθεί ως εκδήλωση της λεγόμενης πολιτικής δημοσιότητας, η οποία όμως (πολιτική δημοσιότητα) δεν έχει σχέση με το άρθρο 93 §2 του Σ, με το οποίο κατοχυρώνεται η δημοσιότητα των συνεδριάσεων των Δικαστηρίων με την αρνητική έννοια και ως εκ τούτου κατά την άποψη αυτή αποκλείονται τα ΜΜΕ από τη δημοσιότητα που κατοχυρώνεται με την 93 §2 Σ. 2^η άποψη. Κατά την άποψη αυτή, με βάση την αρχή του άρθρου 93 §2 του Σ παρέχεται

¹¹ Ανδρουλάκης, «Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1994

η δυνατότητα σε κάθε πολίτη να γνωρίζει πως διεξάγεται η διαδικασία ενώπιον των Δικαστηρίων σε κάθε δίκη. Ο όρος δημοσιότητα του άρθρου 93 §2 του Σ σύμφωνα με την άποψη αυτή περιλαμβάνει και την κάλυψη από τα ΜΜΕ. 3^η άποψη. Η άποψη αυτή διακρίνει μεταξύ δημοσιογραφικής (δια του έντυπου τύπου) κάλυψης της συνεδρίασης ή τμήματός της αφ' ενός και ραδιοφωνικής ή τηλεοπτικής ή κινηματογραφικής κάλυψης αφ' ετέρου. Κατ' αυτήν την άποψη η δημοσιότητα της 93 §2 του Σ επεκτείνεται και στη δημοσιογραφική κάλυψη, ενώ αντίθετα θεωρεί ότι είναι ανεπίτρεπτη η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης, η μαγνητοσκόπηση και η βιντεοσκόπησή της.

Οι διαφορετικές αυτές απόψεις, που όπως προεκτέθηκε στον πρόλογο, ξεκινούν από τη διαφορετική ερμηνευτική προσέγγιση ως προς την ευρύτητα και την έκταση του όρου «δημοσιότητα» της θεσπιζόμενης στο άρθρο 93 §2 του Σ Αρχής, συνέχονται και με τον προβληματισμό που δημιουργείται, από το ότι, ενώ τα σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών κινούνται στον ίδιο χώρο και αντλούν τις πληροφορίες τους από την ίδια νομιμοποιητική αρχή, όπως ο Τύπος, λειτουργούν, επιδρούν και αντιμετωπίζονται διαφορετικά.

II.4 Η αρχή της δημοσιότητας στο ελληνικό δίκαιο

II.4.1 Συνταγματική κατοχύρωση

Το κείμενο του Συντάγματος του 1975 όπως αυτό αναθεωρήθηκε εν μέρει το 1986 και όπως αυτό αναθεωρήθηκε από την Ζ Αναθεωρητική Βουλή στις 6-4-2001, έχει κατεξοχήν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, αφού προσαρμόστηκε στις απαιτήσεις των καιρών, ενίσχυσε την προστασία του

ατόμου και έθεσε τις βάσεις για τη λειτουργία της ελληνικής πολιτείας στο διεθνές περιβάλλον του νέου αιώνα.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 93 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος του 1975 οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι δημόσιες και κάθε δικαστική απόφαση απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση συγκεκριμένα: «οι συνεδριάσεις κάθε δικαστηρίου είναι δημόσιες, εκτός αν το δικαστήριο κρίνει με απόφαση του ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής των διαδίκων»

Με τη διατύπωση αυτή δεν επιτρέπεται πλέον να αποκλειστεί η δημοσιότητα για λόγους που ανάγονται στην δημόσια ασφάλεια, επιτρέπεται όμως ο αποκλεισμός της για λόγους που ανάγονται στην προστασία του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου.

Περαιτέρω σύμφωνα με το άρθρο 96 παρ. 3 του Συντάγματος οι συνεδριάσεις των ειδικών δικαστηρίων ανηλίκων επιτρέπεται να μη διεξάγονται δημόσια και μάλιστα και οι αποφάσεις τους είναι δυνατόν να μην απαγγέλλονται δημόσια. Αυτό σημαίνει πως στα ειδικά δικαστήρια ανηλίκων κρίνεται ότι είναι ορθότερο να αποκλείεται η δημοσιότητα γιατί με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η απαραίτητη για την εκδίκαση των εγκλημάτων των ανηλίκων «οιονεί οικογενειακή ατμόσφαιρα».

II.4.2 Η Αρχή της Δημοσιότητας στην Πολιτική Δίκη

Στα Πολιτικά Δικαστήρια η δημοσιότητα της Δίκης εξυπηρετεί τους ίδιους σκοπούς: την εξασφάλιση του ελέγχου της κοινής γνώμης στην άσκηση της δικαιοδοτικής λειτουργίας και εντεύθεν της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης του πολίτη στο αμερόληπτο της Δικαστικής Εξουσίας, αλλά και ενίσχυση του αισθήματος ευθύνης των Δικαστών.

Στην πολιτική -αστική δίκη όμως η επιταγή της διάταξης του άρθρου 93 §3 του Σ «κάθε δικαστική απόφαση ... απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση» πραγματώνεται στην πράξη, με τη δημοσίευση της αποφάσεως στο οικείο βιβλίο δημοσιεύσεων που τηρούνται σε όλα τα Πολιτικά Δικαστήρια της χώρας (Ειρηνοδικείο, Πρωτοδικείο, Άρειος Πάγος).

Στα αστικά Δικαστήρια, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, στις οποίες η εκδίκαση της υποθέσεως και η επ' αυτής απόφαση αφορούν γενικότερα θέματα ή ευρύτερο τμήμα του κοινού, όπως π.χ. στις εργατικές υποθέσεις που επιλύουν γενικά θέματα ή που αποτελούν πρόκριμα για ομοειδείς υποθέσεις, δεν αναφύονται ζητήματα ούτε προκύπτουν προβλήματα της ίδιας φύσεως και εκτάσεως, όπως στην ποινική δίκη.

Στα δευτεροβάθμια δε πολιτικά Δικαστήρια της χώρας (Εφετεία), όπου εκτός ελαχίστων υποθέσεων δεν εξετάζονται μάρτυρες και που η «συζήτηση» της εκδικαζομένης υποθέσεως περατώνεται με τη σχετική επισημείωση του διευθύνοντος τη συζήτηση στο οικείο πινάκιο, αλλά και στον Άρειο Πάγο, η αρχή της δημοσιότητας δεν έχει τη σημασία που έχει στην ποινική δίκη και στην πραγματικότητα λειτουργεί με βάση τον αρνητικό χαρακτήρα της (αποφυγή της μυστικότητας), αφού στην πραγματικότητα το κοινό που παρίσταται στο ακροατήριο αποτελείται κυρίως από τους διαδίκους των υποθέσεων που πρόκειται να συζητηθούν στη συγκεκριμένη δικάσιμο, πιθανόν συγγενείς τους, τους συνηγόρους τους και, όπου εξετάζονται μάρτυρες, και τους τελευταίους.

II.4.3 Η Αρχή της Δημοσιότητας στα Διοικητικά Δικαστήρια

Στα τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια που εκδικάζουν διοικητικές διαφορές ουσίας, αλλά και στο ΣΤΕ όταν δικάζει μετά από έφεση υποθέσεις ουσίας, αλλά και όταν δικάζει αιτήσεις ακυρώσεως κατά πράξεων της

Διοικήσεως, ισχύουν κατά βάση όσα προαναφέρθηκαν για την Αρχή της δημοσιότητας στα Πολιτικά Δικαστήρια.

Η δημοσιότητα στα διοικητικά δικαστήρια, ρυθμίζεται με το άρ. 37 ΚΔΔ/μίας: «*1. Οι συνεδριάσεις του δικαστηρίου είναι δημόσιες. Το δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει το αντίθετο αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 93 του Συντάγματος. 2. Η προδικασία και η εκτός ακροατηρίου διαδικασία δεν διεξάγονται δημοσίως.*»

Ο νομοθέτης του ΚΔΔ/μίας θέλοντας ν' αποφύγει τις κακοτοπιές του άρ. 114 ΚΠολΔ, θέσπισε έναν νόμο εν λευκώ, που παραπέμπει στο ίδιο το Σύνταγμα. Έτσι, για όσο καιρό το Σύνταγμα ισχύει, η σχετική ρύθμιση θα είναι πάντα συνταγματική, όσες ερμηνείες και μεταβολές νοήματος και αν λάβουν χώρα.

Στην παρ. 2 του ως άνω άρθρου, με τον όρο «δημοσίως» εννοείται η δημοσιότητα έναντι των τρίτων και όχι φυσικά έναντι των μερών. Η αρχή της δημοσιότητας έναντι των τρίτων αφορά την κύρια διαδικασία, αλλά όχι την προδικασία και τις εκτός του δικαστηρίου διενεργούμενες διαδικαστικές πράξεις, οι οποίες χωρίς να είναι μυστικές, δεν είναι δημόσιες (α 49 ΚΦΔ). Μυστική επίσης είναι και η διάσκεψη για την έκδοση της αποφάσεως με κύριο σκοπό την προστασία των δικαστών απ' τις εξωτερικές πιέσεις και κυρώσεις.

Βέβαια η ως άνω σοφία του κοινού νομοθέτη φαίνεται ήδη να έχει χαθεί, αφού στο σχέδιο νόμου του «Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας» ορίζεται στο άρθρο 133, ότι η συνεδρίαση των διοικητικών δικαστηρίων θα ρυθμίζεται βάσει των άρθρων του ΚΠολΔ (άρθρα 113 επ.) όπου κατοχυρώνεται η δημοσιότητα των δικαστικών συνεδριάσεων. Ωστόσο βοηθάει στο να

παρατηρήσουμε ότι οι ως άνω παρατηρήσεις για την πολιτική δίκη ισχύουν *mutandis mutandis* και για την διοικητική.

II.4.4 Η Αρχή της Δημοσιότητας στην Ποινική Δίκη

Ένα από τα πιο δυσχερή προβλήματα του Ποινικού Δικονομικού Δικαίου συνιστά το πρόβλημα των σχέσεων της Ποινικής Δίκης με τα Μέσα Ενημέρωσης. Επειδή συγκρούονται διαφορετικές και αντίθετες έννομες αξίες, που προστατεύονται μάλιστα με αυξημένης ισχύος διατάξεις¹².

Αν και η Αρχή της Δημοσιότητας του άρθρου 93 §2 του Σ αφορά όλες τις δίκες όλων των Δικαστηρίων ανεξαίρετα, η σημασία και η αξία της φαίνεται εναργέστερα στην ποινική δίκη: αφ' ενός ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου που αποτελεί την υπέρτερη συνταγματική καταστατική αρχή, το τεκμήριο της αθωότητας, η προστασία της δικαστικής ανεξαρτησίας και αμεροληψίας της Δικαστικής Εξουσίας, η αρχή της δίκαιης διεξαγωγής της δίκης και αφ' ετέρου η ελευθερία του Τύπου, αποτελούσα θεμελιώδη ελευθερία κατοχυρούμενη στο άρθρο 14 του Σ, η από το άρθρο 5 §1 του Σ αξίωση ενημέρωσης του κοινού, αποτελούν αξίες και δικαιώματα που εμπλέκονται, αξιώνουν και δικαιούνται αποτελεσματικής προστασίας εκατέρωθεν. Η προστασία των εκατέρωθεν εμπλεκομένων αρχών και δικαιωμάτων, αντιμετωπίζεται διαφορετικά ανάλογα με το στάδιο της ποινικής διαδικασίας. Στην προδικασία απαγορεύεται απολύτως η δημοσιότητα, στην κυρία διαδικασία επιβάλλεται.

Εξάλλου, το άρθρο 234ΠΚ προβλέπει ότι η παραβίαση της μυστικότητας των δικαστικών συνεδριάσεων τιμωρείται με φυλάκιση ή με χρηματική ποίνη. Πιο

¹² Β. Αργυρίου Καρρά, «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007, σελ. 55, αρ. περ. 59

συγκεκριμένα, "Με φυλάκιση μέχρι έξι μηνών ή με χρηματική ποινή τιμωρείται όποιος με οποιονδήποτε τρόπο δημοσιεύει έκθεση για κάποια δικαστική συνεδρίαση που έχει διεξαχθεί κεκλεισμένων των θυρών ή οποιόδηποτε έγγραφο της δίκης, εκτός αν το δικαστήριο στο οποίο διεξάγεται η δίκη επιτρέψει τη δημοσίευση." Επομένως μόνο κατόπιν άδειας του δικαστηρίου επιτρέπεται η δημοσίευση.

II.4.4.A Προδικασία

Απολύτως κρατούσα¹³ είναι η άποψη ότι στην προδικασία, απαγορεύεται η δημοσιότητα (εκτός από εκείνη των μερών). Θεμελιώδης διάταξη αυτή του 241 ΚΠΔ εδ. α': «Η ανάκριση γίνεται πάντοτε εγγράφως και χωρίς δημοσιότητα».

"Λαϊκή δημοσιότητα" στο στάδιο της προδικασίας είναι ανέφικτη από την ίδια τη φύση του πράγματος. Οι επιμέρους ανακριτικές πράξεις (συλλήψεις, έρευνες κ.λπ.) ούτε είναι πρακτικά δυνατό να γίνονται με προαναγγελία, ούτε και πρέπει να γίνονται. Η μυστικότητα είναι απαραίτητη για τη διαλεύκανση των εγκλημάτων και ενδείκνυται για έναν ακόμα λόγο: Η "λαϊκή δημοσιότητα" κατά την ανάκριση θα συνεπαγόταν απαράδεκτη ηθική μείωση και για εκείνον ακόμα τον κατηγορούμενο, η κατά του οποίου υφιστάμενη κατηγορία αποδείχθηκε τόσο ισχνή, ώστε να καταρρεύσει ήδη από την προδικασία (απαλλαγή με βούλευμα) και να αποκλεισθεί η παραπομπή του στο ακροατήριο. Γι' αυτό άλλωστε υπάρχει και το *απόρρητο* της ανακρίσεως.

II.4.4.B Κύρια Διαδικασία

¹³ Έτσι Ανδρουλάκης, Καρράς, ό.π., Αλεξιάδης Στέργιος, Αδάμ Χ. Παπαδαμάκης κ.ά.

"Ανυποχώρητα αναγκαία" χαρακτηρίζει τη λαϊκή δημοσιότητα στο στάδιο της κύριας διαδικασίας ο Ανδρουλάκης. Με αυτήν και με τον λαϊκό έλεγχο των τεκταινομένων, τον οποίο αυτή (τουλάχιστον δυνητικά) εξασφαλίζει, αφ' ενός μεν εμπεδώνεται το συναίσθημα ευθύνης και η αμεροληψία των δικαστικών προσώπων, αφ' ετέρου δε αυξάνεται και η εμπιστοσύνη των κοινωνών, στο ότι ούτε οι ατομικές ελευθερίες έχουν εγκαταλειφθεί στο έλεος των εκάστοτε κρατούντων ούτε η τιμώρηση των εγκλημάτων είναι έκθετη στην κάθε είδους εύνοια και συναλλαγή.¹⁴ Αυτός είναι άλλωστε και ο σκοπός της διάταξης του άρθρου 93 παρ. 2 Σ και των άρθρων 329 και 330 που ρυθμίζουν το θέμα.

'Όπως και στις αντίστοιχες διατάξεις του ΚΠολΔ, έτσι και εδώ, η διατύπωση της διάταξης του άρθρου 329 § 2, που δίνει στον δικαστή το δικαίωμα, μετά από συνεννόηση με τον εισαγγελέα, να ορίσει τον αριθμό των ακροατών, δείχνει ότι δεν κατοχυρώνεται ατομικό δικονομικό δικαίωμα παρακολούθησης της δίκης.

Ο παράνομος αποκλεισμός όμως της δημοσιότητας αποτελεί (όπως άλλωστε και στην πολιτική δίκη) λόγο αναίρεσης κατ' άρ. 510 στοιχ. γ' ΚΠΔ, και προσφέρει ερμηνευτικό επιχείρημα υπέρ της αποδοχής της ως δικονομικού δικαιώματος του κατηγορουμένου. Η παράβαση εδώ μπορεί να αποδεικνύεται ΜΟΝΟ από τα πρακτικά του δικαστηρίου. Λόγω των ιδιαιτεροτήτων της ποινικής διαδικασίας όμως, η νομολογία του ΑΤΠ δέχεται μια διευρυμένη ερμηνεία της αρχής της δημοσιότητας στην οποία συμπεριλαμβάνονται πλέον και οι αρχές της προφορικότητας, της αμεσότητας και της αντιδικίας, ώστε η αντίστοιχη παράβασή τους να μπορεί να θεμελιώνει τον ανωτέρω λόγο αναίρεσης.¹⁵ Η συζήτηση στο ακροατήριο, καθώς και η απαγγελία της απόφασης γίνονται δημόσια.

¹⁴ Ανδρουλάκης, ό.π., σελ. 134, αρ. περ. 217

¹⁵ Καρράς, ό.π. σελ 996, αρ. περ. 933

Είναι δυνατόν όμως να απαγορεύεται η είσοδος σε άτομα που κατά την κρίση του δικαστή δεν συμπλήρωσαν το 17^ο της ηλικίας τους. Και μόνο στη σκέψη των όσων εκτυλίσσονται στα πλαίσια μιας ποινικής δίκης δε νομίζω ότι μπορούμε παρά να χαρακτηρίστουμε αυτόν τον αποκλεισμό σύννομο, παρά τις αντιρρήσεις του κ. Τσουκαλά περί αντισυνταγματικότητας της διατάξεως του άρθρου 329 § 1 εδ. β'.

Το 330 ΚΠΔ προβλέπει την δυνατότητα διεξαγωγής μέρους ή ολόκληρης της ποινικής δίκης κεκλεισμένων των θυρών στις περιπτώσεις του άρ. 93 παρ. 2 Σ, χρησιμοποιώντας ακριβώς την ίδια διατύπωση: «*αν η δημοσιότητα είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή συντρέχουν ειδικοί λόγοι να προστατευθεί ο ιδιωτικός ή οικογενειακός βίος των διαδίκων*». Σπεύδει δε να εξειδικεύσει ότι τέτοιες προϋποθέσεις συντρέχουν «*ιδίως αν η δημοσιότητα σε δίκη εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και οικονομικής εκμετάλλευσης της γεννετήσιας ζωής έχει ως συνέπεια την ιδιάτερη ψυχική ταλαιπωρία ή το διασυρμό του θύματος και μάλιστα ανηλίκου*». Σύμφωνα με την παρ. 2 του ίδιου άρθρου, το δικαστήριο πρέπει να ακούσει τους διαδίκους και τον εισαγγελέα πριν πάρει μια τέτοια απόφαση. Η τελευταία οφείλει να είναι αιτιολογημένη και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση.¹⁶

II.5 Διεθνής Κατοχύρωση

Η αρχή της δημοσιότητας κατοχυρώνεται και σε διεθνή κείμενα, κυρωμένα από την Ελλάδα (άρ. 28 Σ) όπως το άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και το άρθρο αρ. 10 Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

¹⁶ Φυσικά αν όντως μιλάμε για ανήλικο θύμα, η απόφαση δεν απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση, αφού κατ' επιταγή του άρ. 96 παρ. 3 Σ, ο νόμος 3315/1955 «*περί συμπληρώσεως των περί δικαστηρίων ανηλίκων κλπ. διατάξεων*» με το άρθρο 1, τα δικαστήρια ανηλίκων συνεδριάζουν κεκλεισμένων των θυρών.

Παρ' όλο που για το περιεχόμενο της αρχής της δημοσιότητας και εδώ υπάρχει έριδα, ωστόσο παραβλέπουμε την σχετική φιλολογία, αφού κανένα διεθνές κείμενο δε μπορεί να κατισχύσει του Συντάγματος υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς. Η άποψη αυτή, που είναι και η κρατούσα στη χώρα μας¹⁷, δέχεται ότι το άρθρο 6 παρ. 1 της "Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών" [υπογράφτηκε στη Ρώμη την 4 Νοεμβρίου 1950 και κυρώθηκε από την Ελλάδα αρχικά με το Ν 2329/1953 και για δεύτερη φορά με το ΝΔ 53/1974 (ΦΕΚ Α' 256) -είναι γνωστή ως "Σύμβαση της Ρώμης" ή "Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου"] που επίσης επιβάλλει τη δημοσιότητα των δικών, προβλέπει τη δυνατότητα αποκλεισμού της δημοσιότητας των δικών και για λόγους που ανάγονται στη δημόσια τάξη, στην εθνική ασφάλεια ή στο συμφέρον της δικαιοσύνης. Η ρύθμιση αυτή όμως δεν μπορεί να υπερισχύσει της αντίστοιχης συνταγματικής, αφού κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος η Διεθνής Σύμβαση της Ρώμης μόνο έναντι των κοινών νόμων έχει υπέρμετρη τυπική ισχύ¹⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΜΜΕ

¹⁷ Βλ. αντί πολλών Δημητρόπουλος, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», Τμ. Α', σελ. 373, αρ. περ. 617

¹⁸ad hoc ΠεντηναυτΠειρ 427/1999, Ποιν Δ/νη 2001.603

Για την πληρότητα της παρούσας μελέτης, και στα πλαίσια του συνταγματικού προβληματισμού μας, σκόπιμο είναι να γίνει αναφορά και στις διατάξεις των άρθρων 14 και 15 Σ που αφορούν στα ΜΜΕ.

III.1 Το άρθρο 14 Σ

14 §1 Σ: «*Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου του στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.*»

14 §2 Σ: «*Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.*»

*III.1.A Έννοια και περιεχόμενο της ελευθερίας του τύπου*¹⁹

Το άρθρο 14 Σ Θεμελιώνει και προασπίζει το αναφαίρετο δικαίωμα κάθε πολίτη να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του και τους στοχασμούς του. Η κατοχύρωση του δικαιώματος αυτού αποτελεί εξειδίκευση του Θεμελιώδους δικαιώματος του άρθρου 5§ 1 Σ περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Η «διπλή φύση» υποκειμενική και αντικειμενική, γίνεται γενικότερα παραδεκτή στη περίπτωση του τύπου, καθ' όσο είναι περισσότερο εμφανής. Όπως γίνεται δεκτό η σχετική συνταγματική διάταξη δεν κατοχυρώνει μόνο δικαίωμα αλλά και θεσμική εγγύηση. Στο γενικότερο πλαίσιο της ελεύθερης διάδοσης των ιδεών το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία του τύπου. Ο

¹⁹ Το παρόν κεφάλαιο παρατίθεται σχεδόν αυτούσιο από το βιβλίο του Γιάννη Κ. Καράκωστα, «Το Δίκαιο των ΜΜΕ», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998. Οι απόψεις όμως που αναγράφονται στο κείμενο αντιπροσωπεύουν στην πλειοψηφία τους την κρατούσα άποψη. Περισσότερες πληροφορίες παρέχει ο (πάντα εκτενέστατος) Π. Δ. Δαγτόγλου, στα «Ατομικά Δικαιώματα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ 456επ (αρ. περ. 668).

συντακτικός νομοθέτης στο άρθρο 14 παρ. 2 εδ. α' καθιερώνει αντικειμενική αρχή: «Ο τύπος είναι ελεύθερος». Ταυτόχρονα, στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου, αναφέρεται και στο συνταγματικό δικαίωμα που απορρέει από την αντικειμενική αρχή²⁰.

Πέρα δηλαδή από το ατομικό δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης μέσω του τύπου (άρ. 14 παρ. 1 Σ), κατοχυρώνεται η ελευθεροτυπία ως θεσμός, με αποτέλεσμα να προστατεύονται συνταγματικά όχι μόνο οι συγκεκριμένοι σε δεδομένο χρόνο φορείς, αλλά οι σκοποί και εν γένει η αποστολή του θεσμού αυτού, που, με αυτόν τον τρόπο, αναγορεύονται σε συνταγματικά προστατευόμενο δημόσιο συμφέρον.

Προχωρώντας σε συγκριτική επισκόπηση των παραπάνω συνταγματικών διατάξεων διαπιστώνουμε ότι το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας του τύπου υπόκειται μεν στους περιορισμούς του Συντάγματος, είναι όμως απαλλαγμένο από νομικά καθήκοντα, σε αντίθεση με τη θεσμική εγγύηση, η οποία συνδέεται με καθήκοντα και κατευθύνεται προς ορισμένους σκοπούς. Από τη συνταγματική κατοχύρωση της ελευθερίας του τύπου προκύπτει περαιτέρω η υποχρέωση του κράτους για λήψη μέτρων θετικού περιεχομένου με τα οποία διασφαλίζεται η άσκηση του δικαιώματος. Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος, συνεπώς, αφ' ενός απαγορεύει τις κρατικές επεμβάσεις και κυρίως την άσκηση λογοκρισίας (αποθετική υποχρέωση του κράτους), αφ' ετέρου επιβάλλει, ως θετική υποχρέωση, την εξασφάλιση εκ μέρους του κράτους τόσο των υλικών προϋποθέσεων που θα επιτρέψουν την άσκηση ελεύθερης δημοσιογραφίας (τρόπος κυκλοφορίας των εφημερίδων, τρόπος διαθέσεως, κ.ο.κ.) όσο και των μη υλικών προϋποθέσεων, οι οποίες συνίστανται στην εξασφάλιση της δυνατότητας

²⁰ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, «Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ ΙΙΙ Ημ. Β», Αθήνα 2005, αρ. περ. 430 επ.

προσβάσεως στις πηγές πληροφορήσεως και την παροχή πληροφοριών από το ίδιο το κράτος.

Η παράλληλη αυτή ισχύς του ατομικού δικαιώματος και της θεσμικής εγγυήσεως έχει ως αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση της έννοιας του τύπου στις παραπάνω διατάξεις. Έτσι, τύπος κατά την έννοια του άρθρου 14 παρ. 1 σημαίνει κάθε μορφής αποτύπωμα εκφράσεως γνώμης ή λόγου, ανεξάρτητα από τον σκοπό διαδόσεως. Αντιθέτως, στην έννοια του τύπου στο άρθρο 14 παρ. 2 περιλαμβάνονται όλα τα έντυπα που είναι κατάλληλα και προορισμένα για διάδοση.

Η ελευθερία του τύπου περιλαμβάνει: (1) την ελευθερία συλλογής, επιλογής και επεξεργασίας πληροφοριών και πάσης φύσεως στοιχείων. (2) Την ελευθερία συντάξεως, εκτυπώσεως, κυκλοφορίας, διανομής εντύπων στο εσωτερικό και το εξωτερικό. (3) Την ελευθερία της με κάθε μέσο δημοσιεύσεως ειδήσεων, σχολίων, πληροφοριών, διαφημίσεων κ.τ.λ. και τις συναφείς ελευθερίες ιδρύσεως και λειτουργίας επιχειρήσεων τύπου, επιλογής και ασκήσεως του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και άλλων συναφών επαγγελμάτων, καθώς και την ελευθερία ιδρύσεως και λειτουργίας δημοσιογραφικών και συναφών οργανώσεων. Παράλληλα, στο πλαίσιο της ελευθερίας του τύπου κατοχυρώνονται και όλες εκείνες οι δραστηριότητες που είναι αναγκαίες ή χρήσιμες για την εξυπηρέτηση του σκοπού της συνταγματικής ρυθμίσεως.

Φορείς της ελευθερίας του τύπου είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα που ασκούν κατ' επάγγελμα ή ευκαιριακώς οποιαδήποτε δραστηριότητα ή έργο σχετιζόμενο ή συναρτώμενο με τον τύπο.

III.1.B Περιορισμοί

Η θεσμοθέτηση και οριοθέτηση περιορισμών της ελευθερίας του τύπου δικαιολογείται από την ανάγκη προστασίας άλλων έννομων αγαθών που επίσης κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα.

Το 14 § 1 Σ επιβάλλει γενικό περιορισμό στην ελευθερία του τύπου, που απορρέει από την επιφύλαξη νόμου. Ο συνταγματικός νομοθέτης εννοεί προφανώς νόμο με τον οποίο κατά τρόπο γενικό αντικειμενικό και απρόσωπο με βάση την αρχή της αναλογικότητας και χωρίς να θίγεται ο απαραβίαστος πυρήνας της ελευθερίας του τύπου, προστατεύονται ή κατοχυρώνονται άλλα συνταγματικώς προστατευόμενα αγαθά, όπως λόγου χάριν εκφάνσεις ή εκδηλώσεις της προσωπικότητας του ατόμου, ο ιδιωτικός βίος, η εικόνα, η φήμη κ.ο.κ. Ειδικότεροι περιορισμοί επιβάλλονται από τις άλλες παραγράφους του άρ. 14 Σ.

III.2 Το άρθρο 15 Σ

15 Σ : « (1) Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.

(2) Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος τη προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική

ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.»

III.2.1 Η Ελευθερία της ραδιοτηλεόρασης.

Το άρθρο 15 του Συντάγματος ορίζει στην παράγραφο 1 ότι οι προστατευτικές περί τύπου διατάξεις του άρθρου 14 δεν εφαρμόζονται στη ραδιοφωνία και στην τηλεόραση.

Αυτό όμως (κατά τη μάλλον κρατούσα γνώμη) δεν σημαίνει ότι η κατά το 15 § 1 Σ εξαίρεση έχει την έννοια ότι τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα ΔΕΝ είναι ελεύθερα. Η εξαίρεση αφορά τις περί τύπου προστατευτικές διατάξεις, όχι όμως και όλες τις διατάξεις του άρθρου 14. Ειδικότερα δεν εξαιρείται η παρ. 1, η οποία δεν αναφέρεται αποκλειστικά στον τύπο αλλά στην έκφραση γενικότερα, και η οποία υπενθυμίζουμε ότι περιέχει γενικό περιορισμό με χαρακτήρα της υπέρ του νόμου επιφύλαξης με την ως άνω εκτεθείσα έννοια. Έτσι, από το συνδυασμό των άρθρων 14 παρ. 1 και 15 συνάγεται αντικειμενική αρχή κατά την οποία «Η ραδιοτηλεόραση είναι ελεύθερη». ²¹

Το περιεχόμενο της ελευθερίας αυτής έχει ως εξής: (α) Η ραδιοτηλεοπτική ελευθερία είναι θετική και αρνητική. Κανείς δε μπορεί να εξαναγκασθεί να εκφράσει τη γνώμη του ραδιοτηλεοπτικά ή να

²¹ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, «Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ ΙΙΙ Ημ. Β», Αθήνα 2005, αρ. περ. 464. Έτσι ο Γ. Κ. Καράκωστας, «Δίκαιο των ΜΜΕ», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σελ. 22 επ. και Ευ. Βενιζέλος, «Η Ραδιοτηλεοπτική Έκρηξη», εκδ. Παρατηρητής, Θεσ/κη 1989, σελ. 135. ο Αντίθετα, Π. Δ. Δαγτόγλου, στα «Ατομικά Δικαιώματα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991, σελ 557επ (αρ. περ. 789) και Κώστας Αθ. Μίντζηρας, «Η μετάδοση από τα Ηλεκτρονικά Μέσα Επικοινωνίας της Ποινικής Δίκης», σε NoB 39 (1991).687 που θεωρούν ότι «ελευθερία της ραδιοτηλεοράσεως» δεν κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα.

παρακολουθήσει συγκεκριμένο ραδιοτηλεοπτικό πρόγραμμα. (β) Η ραδιοτηλεοπτική ελευθερία είναι ενεργητική και παθητική. Η ελευθερία της ραδιοτηλεόρασης με την ενεργητική της μορφή είναι κατ' αρχήν νοητή αφ' ενός μεν ως ελευθερία (και ΌΧΙ ως ατομικό δικαίωμα) ίδρυσης ραδιοτηλεοπτικού σταθμού²² -η οποία εκ των πραγμάτων είναι αδύνατη ένεκα της σπανιότητας των συχνοτήτων- και αφ' ετέρου ως ελευθερία έκφρασης μέσω της ραδιοτηλεόρασης. Και η δεύτερη αυτή ελευθερία είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένη. Η παθητική ραδιοτηλεοπτική ελευθερία είναι η ελευθερία του ακροατή/ τηλεθεατή να επιλέγει μεταξύ περισσότερων σταθμών/ καναλιών και εκπομπών.

III.2.2 Ο Άμεσος Έλεγχος

Με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 15 ο συντακτικός νομοθέτης αναφέρεται ειδικότερα στο συνταγματικό καθεστώς της ραδιοτηλεόρασης. Εδώ το καθεστώς της ραδιοτηλεόρασης "στενεύει" ακόμη περισσότερο. Ο συντακτικός νομοθέτης υπάγει την ραδιοτηλεόραση σε άμεσο κρατικό έλεγχο και ορίζει βασικούς κανόνες της λειτουργίας της. Ο καθιερούμενος έλεγχος είναι κατ' αρχήν έλεγχος κρατικός, δηλαδή έλεγχος αυτού τούτου του κράτους. Με την αναθεώρηση του 2001 ορίζεται ειδικότερα ότι ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων υπάγονται στην αποκλειστική

²² Έτσι Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, ό.π.. 'Υπαρξη ατομικού δικαιώματος υποστηρίζει ο Ν. Αλιβιζάτος, «Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση», Πόλις, Αθήνα, 2001, και η Γιάννα Π. Κική, «Η Ελευθερία των Οπτικοακουστικών Μέσων», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσ/κη 2003. Αντίθετα, παλαιότερα αυτό δε γινόταν δεκτό. βλ. Ευ. Βενιζέλος ό.π. και Δαγτόγλου ό.π. και του ιδίου «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1989.

αρμοδιότητα του ΕΣΡ²³. Ο έλεγχος στη ραδιοτηλεόραση δεν μπορεί πλέον να ασκείται από την διοίκηση, πχ από την κυβέρνηση και τον αρμόδιο υπουργό. Ο κρατικός αυτός έλεγχος, είναι έλεγχος στην κυριολεξία του όρου, και όχι απλή εποπτεία. Το Σύνταγμα αποκλείει την αυτοδιοίκηση των ραδιοτηλεοπτικών φορέων. Φορέας της κρατικής ραδιοτηλεόρασης μπορεί να είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, ή και αποκεντρωμένη δημόσια υπηρεσία.

Ο άμεσος κρατικός έλεγχος δε συμπίπτει με το κρατικό τηλεοπτικό μονοπάλιο. Αυτό έγινε δεκτό το πρώτο με την ΟΛΣΤΕ 5040/87 (ΤοΣ 1987, σ. 727επ.). Ορθά υποστηρίζεται μάλιστα από τον κ. Δημητρόπουλο, ότι η συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη υπέστη μεταβολή του νοήματος, και πλέον πρέπει να ερμηνεύεται ως απαγορευτική του κρατικού μονοπαλίου.

Ο άμεσος κρατικός έλεγχος πρέπει να έχει ως σκοπό τον αναφερόμενο στο 15 παρ. 2 Σ. Δηλαδή «*την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.*»

Συμπερασματικά, και με βάση όλα τα παραπάνω, είναι σαφές ότι η ραδιοτηλεόραση οφείλει κατά τη λειτουργία της να τηρεί τους νόμους του κράτους όσο ακριβώς και ο (έντυπος) τύπος κατ' άρθρον 14 Σ1 Σ. Είναι

²³ Με τον 2173/93 (ο αμέσως επόμενος νόμος μετά τον 2172/93, ο οποίος ρύθμισε για 2^η φορά το θέμα της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης στη νομική μας ιστορία όπως θα δούμε) δημιουργήθηκε μια νέα ανεξάρτητη διοικητική αρχή, η Εθνική Επιτροπή Ηλεκτρονικών Μέσων Επικοινωνίας (άρθρο 2 παρ.1), κύρια αρμοδιότητα της οποίας αποτελεί ο κοινωνικός έλεγχος των μέσων επικοινωνίας. Ο νόμος αυτός από τη θεσμοθέτησή του είχε κιόλας κατακριθεί ως αναποτελεσματικός (βλ. Καράκωστα, ό.π., σελ. 68 *in fine*), αφού δεν εξασφάλιζε αυτοτελή γραμματεία για την αρχή, καθιστώντας δυσχερή την πραγματοποίηση ελέγχων και τη σύνταξη εκθέσεων αξιολόγησης (ανά εξάμηνο μάλιστα!).

επίσης σαφές ότι η ραδιοτηλεόραση κατ' άρθρο 15 § 2 τελεί υπό τον άμεσο έλεγχο του Κράτους, ο οποίος οφείλει να εξασφαλίζει τη λειτουργία της με γνώμονα το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας. Φυσικά, και η επιφύλαξη υπέρ του νόμου, αλλά και οι σκοποί του άμεσου κρατικού ελέγχου θα επιτελούσαν τη λειτουργία τους ακόμα και ελλείψει της ρητής αναφοράς τους στα άρθρα 14 και 15 αντίστοιχα, αφού υπάρχουν οι σχετικές αντίστοιχες διατάξεις του Συντάγματος και η αρχή της πληρότητας της έννομης τάξης.

Το ότι δε η ραδιοτηλεόραση, εκτός του ότι υπάγεται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους, εξαιρείται και των προστατευτικών διατάξεων του άρθρου 14 Σ, την καθιστά κατά τη γνώμη μου το ιδανικότερο «όχημα» για την έμμεση δημοσιότητα της δίκης. Αφού επιτρέπονται προληπτικά μέτρα και υπάρχει ο «άμεσος» κρατικός έλεγχος, τότε υπάρχουν όλα τα ΝΟΜΙΚΑ όπλα για να καταστεί εφικτή η τήρηση όλων των νόμων του Κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Σε σχέση με την μετάδοση των δικών εκτίθενται κατωτέρω οι νομοθετικές και άλλες ρυθμίσεις που ισχύουν σε διάφορες χώρες του κόσμου, για να σκιαγραφηθούν τα δύο αντίθετα «μοντέλα» του επιτρεπτού (για τα δικαστήρια των επί μέρους Πολιτειών των ΗΠΑ) και του μη επιτρεπτού (Γαλλία, Γερμανία και Ομοσπονδιακά δικαστήρια των ΗΠΑ) της τηλεοπτικής μετάδοσης των δικών.

Αγγλία-Σκωτία

Στην Αγγλία η εφημερίδα «*Daily Mirror*» ήταν η πρώτη εφημερίδα που από το 1904 άρχισε να δημοσιεύει φωτογραφίες από την ποινική διαδικασία. Οι αντιδράσεις όμως της τακτικής αυτής οδήγησαν το έτος 1925 στη νομοθετική απαγόρευση (στην Αγγλία και στην Ουαλία) λήψεως φωτογραφιών από την ποινική διαδικασία.

Τα αγγλικά δικαστήρια επεξέτειναν ερμηνευτικώς την απαγόρευση της παραγράφου 41 της *Criminal Justice Act/1925* και για τη ραδιοφωνική και για την τηλεοπτική μετάδοση των δικών.

Η απαγόρευση αυτή στην Αγγλία - Ουαλία είναι κατά πολύ αυστηρότερη από ότι στην Γερμανία, αφού απαγορεύεται οποιαδήποτε λήψη εικόνας από την αίθουσα συνεδριάσεων του δικαστηρίου τόσο κατά την διάρκεια της κύριας διαδικασίας, όσο και πριν από την έναρξη και μετά τη λήξη καθώς επίσης και κατά τα διαλείμματα των συνεδριάσεων.

Δυνατή είναι, σύμφωνα με το άρθρο 9 της *Contempt of Court Act* του 1981, μόνο με άδεια του δικαστηρίου η μερική η ολική μαγνητοφώνηση της συζητήσεως στην ποινική διαδικασία αλλά μόνο προς διευκόλυνση συντάξεως ενός δικαστικού ρεπορτάζ που θα δημοσιευθεί μόνο στον έντυπο.

Ως λόγοι που οδήγησαν στις απαγορεύσεις αναφέρονται: η διεξαγωγή δίκαιης δίκης, χωρίς επηρεασμό ή ενόχληση των δικαστών, μαρτύρων και κατηγορουμένων.

Ο θεσμός του Contempt of Court Act (ασέβεια προς το δικαστήριο και την απονομή της δικαιοσύνης), εμφανίζεται υπό διάφορες ειδικότερες μορφές εκτός από τις ποινικές και στις πολιτικές δίκες, και η διασφάλιση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης τίθεται σε υπέρτερη θέση από την ελευθερία του τύπου και για τον λόγο αυτό μπορεί δημοσιογράφος να τιμωρηθεί ποινικώς, μπορεί το δικαστήριο να απαγορεύσει τη δημοσίευση, να αναβάλει τη δίκη εάν κρίνει πως μπορεί κάποιο δημοσίευμα να έχει επίδραση στο απροκατάληπτο των ενόρκων, καθώς επίσης μπορεί να διατάξει επανάληψη της δίκης και να εξαφανίσει καταδικαστική απόφαση.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επανειλημμένως έκρινε πως οι αποφάσεις των αγγλικών δικαστηρίων που εκδοθεί κατ' εφαρμογή αυτού του αυστηρού θεσμού, αντίκεινται στις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 10).

Αυστραλία

Στην Αυστραλία δεν υπάρχει ρητή διάταξη για απαγόρευση της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης, και το επιτρεπτό εναπόκειται στην κρίση του δικαστηρίου, που σημαίνει πως δεν υπάρχει ενιαία νομολογία στο ζήτημα αυτό.

Αυστρία

Το άρθρο 22 του νόμου περί ΜΜΕ του έτους 1981 απαγορεύει τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης και στο άρθρο 23 ορίζει πως συνιστά αξιόποινη πράξη η πρόβλεψη της έκβασης της δίκης ή αξιολόγηση του αποδεικτικού υλικού κατά τρόπου που να μπορεί να επηρεάσει την έκβαση της δίκης (δεν εφαρμόζεται ποτέ).

Γαλλία

Στην Γαλλία μέχρι το 1954 δεν απαγορευόταν η κατά τη διάρκεια της κυρίας ποινικής διαδικασίας μαγνητοφώνηση των συζητήσεων και η λήψη φωτογραφιών η φιλμ από τη δίκη. Στις 6-12-1954 με νόμο απαγορεύτηκε η χρήση οποιουδήποτε οπτικοακουστικού μέσου κατά τις δίκες ενώπιον των τακτικών και διοικητικών δικαστηρίων . Παρόλο αυτά τα γαλλικά δικαστήρια δέχθηκαν ότι οι ρυθμίσεις του νόμου ήταν δυνητικές και όχι υποχρεωτικές και για τον λόγο αυτό επέτρεπαν περιστασιακώς τη λήψη τηλεοπτικών εικόνων από τη δίκη. Στις 2-2-1981 καθιερώθηκαν με νόμο δύο εξαιρέσεις: α) η κατόπιν αδείας και υπό τον έλεγχο του Προέδρου του Δικαστηρίου δυνατότητα μαγνητοφώνησης των συζητήσεων στο κακουργιοδικείο, οι οποίες όμως θα φυλάσσονταν σφραγισμένες στη γραμματεία για να χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για δικαστικούς σκοπούς και β) η κατόπιν αδείας του Προέδρου και εφόσον συναινούν τα διάδικα μέρη λήψη εικόνων με οπτικοακουστικά μέσα.

Στις 11 Ιουλίου 1985 ψηφίστηκε και ισχύει ήδη στη Γαλλία ο νόμος Νο 85/699, με τον οποίο ορίζονται τα ακόλουθα: α) επιτρέπεται η βιντεοσκόπηση μιας ποινικής δίκης για να ενταχθεί στα ιστορικά αρχεία για τη δικαιοσύνη, β) αρμόδιος είναι ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου για τις δίκες που θα διεξαχθούν ενώπιον του Εφετείου και για τις υπόλοιπες δίκες ενώπιον των λοιπών δικαστηρίων αρμόδιος είναι ο Πρόεδρος του Εφετείου . Οι Πρόεδροι όμως οφείλουν να ακούσουν τις απόψεις των διαδίκων, της εισαγγελικής αρχής, του δικαστή που θα προεδρεύσει, και μιας ειδικής συμβουλευτικής Επιτροπής, ενώ είναι δυνατή η προσβολή της απόφασης με άσκηση προσφυγής ενώπιον του Αρείου Πάγου (ο κατηγορούμενος όμως σύμφωνα με την από 18-3-1994 απόφαση του ποινικού τμήματος του ΑΠ, δεν έχει δικαίωμα να αντιταχθεί στην επιτραπείσα για τα ιστορικά αρχεία βιντεοσκόπηση της δίκης), γ) κατά τα πρώτα είκοσι χρόνια από τη

βιντεοσκόπηση επιτρέπεται κανείς μόνο να τη συμβουλευθεί και αυτό για ιστορικούς και επιστημονικούς σκοπούς, δ) μετά την πάροδο είκοσι ετών και μέχρι το πεντηκοστό επιτρέπεται ελεύθερα να τη συμβουλευτεί όχι όμως και να μεταδοθεί (εκτός αν υπάρχει ειδική άδεια)

Εξαίρεση εισήχθη με το νόμο 90-615/13-7-1990 με τον οποίο ορίστηκε πως για την καταπολέμηση του ρατσισμού, του αντισημιτισμού και της ξενοφοβίας επιτρέπεται με δικαστική απόφαση λήψη εικόνων για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, πλην όμως η μετάδοση μπορεί να γίνει μόνο μετά τη δικαστική απόφαση και πάντοτε μετά την τελεσιδικία της ποινικής αποφάσεως.

Γενικά το δικαστικό σώμα διάκειται δυσμενώς έναντι της τηλεοπτικής μετάδοση της δίκης και αυτό γιατί θεωρούν ότι η τηλεόραση αλλοιώνει την δικαστική πραγματικότητα και τη συμπεριφορά των παραγόντων και μεγενθύνει την θεατρική πλευρά της δίκης και έτσι έκαστος είναι «καταδίκασμένος» να παίξει ένα ρόλο.

Επομένως στη Γαλλία απαγορεύεται η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης και μόνο μετά την περάτωση ορισμένου είδους δικών, των οποίων επετράπη δικαστικώς η βιντεοσκόπηση, είναι δυνατή η μετά πάροδο δεκαετιών τηλεοπτική μετάδοση των ληφθεισών εικόνων από τη δίκη (με εξαίρεση τις δίκες για εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας).

Γερμανία

Στη Γερμανία η δημοσιότητα των δικαστικών συνεδριάσεων θεσπίζεται από το άρθρο 169 εδ.1 του *GVG* αλλά κατά την κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία γνώμη, η έννοια της δημοσιότητας δεν περιλαμβάνει και την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης. Ειδικότερα: Από το 1950 μέχρι και το 1964 δεν υπήρχε ενιαία νομολογία ως προς το αν επιτρεπόταν η μη η λήψη εικόνων από τη δίκη και η ραδιοτηλεοπτική τους μετάδοση. Αξίζει εδώ να σημειώσουμε πως κατά τη δεκαετία του 1950 μεταδιδόταν εβδομαδιαία

τηλεοπτική εκπομπή κατά την οποία παρουσίαζαν διάφορες εικόνες από τις δικαστικές συνεδριάσεις Το έτος 1964 θεσπίστηκε νομοθετικώς ρητή διάταξη περί απαγορεύσεως λήψης εικόνων από τη δίκη και ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης των δικών.

Με το άρθρο λοιπόν 169 του Οργανισμού των δικαστηρίων οριζόταν αρχικώς ότι η διαδικασία στα δικαστήρια είναι δημόσια και ότι δημοσίως απαγγέλλονται και οι δικαστικές αποφάσεις. Στο άρθρο αυτό προστέθηκε το 1964 δια νόμου δεύτερο εδάφιο με το οποίο απαγορευόταν η προς το σκοπό δημόσιας προβολής ή δημοσιεύσεως του περιεχομένου τους μαγνητοφώνηση συζητήσεων και ραδιοτηλεοπτική η με «φιλμ» λήψη εικόνων από την ενώπιον του δικαστηρίου διαδικασία. Κατά την κρατούσα γνώμη η ως άνω απαγόρευση περιλαμβάνει και την απαγγελία της δικαστικής αποφάσεως. Παρόλο αυτά με την κατάλληλη ερμηνεία η απαγόρευση αυτή δεν ίσχυσε για την τηλεοπτική μετάδοση της απαγγελίας αποφάσεων του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου. Μετά από 30 χρόνια παρατηρήθηκαν τάσεις περιορισμού του απόλυτου χαρακτήρα της διάταξης, τα έτη 1995-1996 παρατηρήθηκε έντονη κίνηση με σοβαρή υποστήριξη και από ισχυρούς οικονομικούς παράγοντες. Στη Γερμανική θεωρία πλήθαιναν οι φωνές κατά της απόλυτης απαγόρευσης, άποψη που ενισχύθηκε στη Γερμανία μετά την κατά το έτος 1995 της δίκης στις ΗΠΑ του O. J. Simpson. Παράλληλα στη νομολογία του ΓερμΣυντΔικ παρατηρήθηκαν τάσεις περιορισμού του απολύτου χαρακτήρα της απαγορευτικής ως άνω διατάξεως.

Η απαγόρευση όμως αυτή είναι απόλυτη και ισχύει ακόμα και αν όλοι οι διάδικοι συμφωνούν για την ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης (γερμανική θεωρία, νομολογία και η από 24-1-2001 απόφαση του ΓερμΣυντΔικ). Είναι δυνατή βέβαια η μαγνητοφώνηση ή η ραδιοτηλεοπτική λήψη όταν αυτό γίνεται καθαρά για λόγους υπηρεσιακούς π.χ. για τους πρακτικογράφους, της διασκέψεως του δικαστηρίου ή της σύνταξης της δικαστικής απόφασης.

Επίσης η απαγόρευση δεν ισχύει πριν από την έναρξη της δίκης ή μετά το πέρας της συνεδριάσεως του δικαστηρίου ή κατά τα διαλείμματα επιφυλασσομένων όμως των διατάξεων περί προστασίας της προσωπικότητας του κατηγορουμένου.

Η κρατούσα στη Γερμανία γνώμη (καθώς και η Γερμανική Ένωση Δικαστών) εξακολουθεί να συντάσσεται με την ισχύουσα απαγόρευση της διατάξεως του άρθρου 169 εδ. 2 του GVG. Και όπως χαρακτηριστικά γράφει ο καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Φραγκφούρτης Γ. Γουναλάκης «στους περισσότερους γερμανούς νομικούς ορθώνονται ενστικτωδώς οι τρίχες τους» όταν γίνεται λόγος για να επιτραπεί η με ηλεκτρονικά μετάδοση των δικών από τις αίθουσες συνεδριάσεως των δικαστηρίων, και αυτό γιατί οι περισσότεροι νομικοί θεωρούν το αμερικανικό πρότυπο ως τρομερό φάντασμα - φόβητρο.

Ελβετία

Σύμφωνα με άποψη που εξέφρασε ο Ελβετός νομομαθής Martin Wyss, το ζήτημα του επιτρεπτού η μη της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης των δικών ελάχιστα έχει γίνει αντικείμενο νομικών η πολιτικών συζητήσεων. Γενικώς πάντως η απόφαση περί του επιτρεπτού η μη της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης ανήκει στον Πρόεδρο του Δικαστηρίου .

Ισραήλ

Στο Ισραήλ απαγορεύεται βασικώς η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης (όπως και η λήψη σταθερών φωτογραφιών) εκτός αν υπάρχει άδεια του δικαστηρίου (για την ποινική διαδικασία) . Έτσι επετράπη η σε παγκόσμιο επίπεδο τηλεοπτική μετάδοση των ποινικών δικών που έγιναν στο Ισραήλ με κατηγορούμενους εγκληματίες πολέμου Eichmann (1961) και Demjanjuk (1988) καθώς επίσης μεταδόθηκε τηλεοπτικώς η δίκη που έγινε με

κατηγορούμενο τον δράστη της δολοφονίας του Πρωθυπουργού του Ισραήλ Rabin.

Ιταλία

Σύμφωνα με το άρθρο 147 του Νόμου 271/28-7-1989 περί Εισαγωγικού του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας μπορεί να επιτραπεί η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης με απόφαση του δικαστή και υπό την προϋπόθεση ότι συμφωνούν προς τούτου τα διάδικα μέρη. Εν τούτοις και αν ακόμη τα διάδικα μέρη δε συμφωνούν, ο δικαστής μπορεί να επιτρέψει την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, όταν υφίσταται ένα ιδιαιτέρως σημαντικό κοινωνικό ενδιαφέρον για τη δίκη. Άλλα και όταν ακόμη επιτραπεί η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης και πάλι απαγορεύεται η φωτογραφική - τηλεοπτική λήψη των μετεχόντων στη δίκη, αν οι ίδιοι δεν συναινούν.

Καναδάς

Στον Καναδά με εξαίρεση την επαρχία του Οντάριο, απαγορεύθηκε με την παράγραφο - τμήμα 146 της Courts of Justice Act του έτους 1984 η λήψη εικόνων από τη διεξαγωγή της δίκης. Εξαίρεση αποτελεί η επαρχία του Οντάριο, στην οποία επιτρέπεται η λήψη τηλεοπτικών εικόνων από τη δίκη για εκπαιδευτικούς σκοπούς και υπό την προϋπόθεση ότι συναινούν τόσο το δικαστήριο όσο και τα μετέχοντα στη δίκη πρόσωπα.

Βέβαια εμφανίζονται τάσεις περιορισμού της ως άνω απόλυτης απαγόρευσης της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης: το 1997 επετράπη η μετάδοση τηλεοπτικών εικόνων από την εκδίκαση δύο υποθέσεων στο Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά καθώς επίσης από το έτος 1994 εφαρμόστηκε ένα πειραματικό - πιλοτικό πρόγραμμα τηλεοπτικής μετάδοσης των δικών (Goldfarb, 1998,95)

Νορβηγία

Με νόμο περί δικαστηρίων που ισχύει από το 1915 απαγορεύεται βασικά η λήψη τηλεοπτικών εικόνων από την κύρια ποινική διαδικασία. Το 1981 όμως προστέθηκε η παράγραφος 131^α εισήχθη εξαίρεση σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο αφού ακούσει τους διαδίκους μπορεί να επιτρέψει τη λήψη τηλεοπτικών εικόνων από τη δίκη αν δεν βλάπτεται η παρενοχλείται η ποινική διαδικασία και δεν προσβάλλεται η νομική θέση των τρίτων. Στην ίδια διάταξη προβλέπεται ότι περαιτέρω εξαιρέσεις μπορούν να θεσπιστούν με βασιλικό διάταγμα. Τέτοιο διάταγμα εκδόθηκε το έτος 1985, με το οποίο ορίστηκε ότι επιτρέπεται η λήψη τηλεοπτικών εικόνων από τη δίκη όταν αυτό γίνεται για εκπαιδευτικούς σκοπούς ή όταν υπάρχει δημόσιο συμφέρον για τη δίκη.

Σουηδία - Δανία - Τσεχία - Ιαπωνία - Κίνα - Κορέα

Στις χώρες αυτές απαγορεύεται απολύτως η λήψη τηλεοπτικών εικόνων από την κυρία ποινική διαδικασία και η σχετική ρύθμιση είναι ανάλογη με αυτήν που ισχύει στην Αυστρία, Γερμανία και Αγγλία.

Ισπανία

Για να επιτραπεί από το δικαστήριο (τα οποία όμως τείνουν προς τον περιορισμό του επιτρεπτού) η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης απαιτείται η συναίνεση όλων των μετεχόντων στη δίκη προσώπων (Γ. Γουναλάκης, 1997,183).

Βέλγιο

Για την δυνατότητα τηλεοπτικής κάλυψης της δίκης ισχύουν περιοριστικές δικαστικές οδηγίες (ως προς τις προϋποθέσεις). Αν ο δικαστής θέλει να αποκλίνει από αυτούς τους περιορισμούς, οφείλει να ζητήσει τη συναίνεση του ιεραρχικώς ανωτέρου Προέδρου δικαστηρίου, ο οποίος αποφασίζει μετά από συνεννόηση με τον Υπουργό Δικαιοσύνης (J. WILTZER 1993,67, G. Gounalakis 1997,183)

Ολλανδία

Στην χώρα αυτή απαιτείται για το ίδιο θέμα άδεια του Υπουργού Δικαιοσύνης, η οποία παρέχεται με εξαιρετική φειδώ. Παρασχέθηκε κατ' εξαίρεση η εν λόγω άδεια για την τηλεοπτική μετάδοση μιας δίκης εγκληματιών πολέμου, ενώ σε άλλη δίκη κατηγορουμένου για απαγωγή και ανθρωποκτονία επετράπη η λήψη εικόνων, υπό τον περιορισμό όμως ότι θα έδειχναν τον κατηγορούμενο μόνο από το πίσω μέρος χωρίς να φαίνεται το πρόσωπο του.

Λατινική και Κεντρική Αμερική - Μεξικό

Στις περισσότερες χώρες της Λατινικής και Κεντρικής Αμερικής απαγορεύεται η τηλεοπτική μετάδοση των δικών και επιτρέπεται μόνο η λήψη εικόνων μερικών αποσπασμάτων από τη δίκη για να μεταδοθούν όμως τηλεοπτικώς μετά την περάτωση της δίκης. Στο Μεξικό δεν απαγορεύονται οι τηλεοπτικές κάμερες στη δίκη (R. Goldfarb, 1998, 95).

Διεθνή Δικαστήρια

Στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επιτρέπεται καταρχήν, όπως συνάγεται από τον εσωτερικό κανονισμό του, η λήψη τηλεοπτικών εικόνων κατά την είσοδο των δικαστών στην αίθουσα του δικαστηρίου και κατά την απαγγελία των αποφάσεων του δικαστηρίου, αλλά απαγορεύεται η λήψη εικόνων ή χρήση φιλμ κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ο κανονισμός του δικαστηρίου δε ρυθμίζει ειδικώς το θέμα της λήψεως τηλεοπτικών εικόνων και φαίνεται πως αυτό επαφίεται στην κρίση του δικαστηρίου. Συνήθως ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου επιτρέπει τη λήψη τηλεοπτικών εικόνων κατά την έναρξη της διαδικασίας και κατά την απαγγελία των αποφάσεων του δικαστηρίου.

Στα Διεθνή Δικαστήρια Εγκληματιών Πολέμου έχουν θεσπιστεί ειδικότεροι κανόνες που ρυθμίζουν τα της δημοσιότητας της διαδικασίας ενώπιον των δικαστηρίων αυτών. Το αν και πότε και υπό ποια μορφή και σε

ποια έκταση θα ληφθούν τηλεοπτικές εικόνες από τις δίκες εγκληματιών πολέμου ρυθμίζει το δικαστήριο ή ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου. Και από τη διεξαγόμενη ήδη στη Χάγη δίκη με κατηγορούμενο τον Σλ. Μιλόσεβιτς κατά καιρούς μεταδίδονται εικόνες τηλεοπτικές από τη δίκη (Για όλα αυτά Γ.Γουναλάκης 1997,188-191).

Αμερική

Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης απαγορεύεται στα Ομοσπονδιακά Δικαστήρια των ΗΠΑ, επιτρέπεται λόγω χαλαρότερων απαγορεύσεων σε 48 από τις 50 Πολιτείες των ΗΠΑ:

Στις ΗΠΑ παρατηρείται το φαινόμενο της από το έτος 1920 βαθμηδόν εξελίξεως από την πλήρη απαγόρευση της κινηματογράφησης και της απαγόρευσης της ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης των δικών (μέχρι και την δεκαετία του 1960) μέχρι να επιτραπεί στις περισσότερες Πολιτείες των ΗΠΑ, η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε στη δημιουργία το έτος 1991 στη Νέα Υόρκη ενός ειδικού τηλεοπτικού σταθμού (Court - TV), από τον οποίο καθ' όλο το 24ωρο γίνεται τηλεοπτική μετάδοση των διεξαγόμενων στα δικαστήρια των επί μέρους Πολιτειών δικών (αναμετάδοση αποσπασμάτων, συζητήσεων κλπ). Η υπερβολή αυτή σε μερικές Πολιτείες των ΗΠΑ έχει φθάσει στο σημείο ώστε να συζητείται υπό ποιες προϋποθέσεις θα είναι επιτρεπτή η τοποθέτηση τηλεοπτικής κάμερας για την εν όλω η εν μέρει τηλεοπτική καταγραφή ή μετάδοσης της διασκέψεως των ενόρκων προς έκδοση της ετυμηγορίας τους ενώ σε μερικές Πολιτείες έχει επιτραπεί η περιστασιακώς μαγνητοφώνηση μέρους των συζητήσεων των ενόρκων στην αίθουσα διασκέψεων. Μετά όμως τη δίκη του Simpson το έτος 1995 και τις υπερβολές στις οποίες οδήγησε η τηλεοπτική μετάδοση αυτής της δίκης, σημειώθηκαν αντιδράσεις στις ΗΠΑ, ώστε να εμφανίζεται σήμερα πια έντονη τάση περιορισμού των τηλεοπτικών μεταδόσεων των δικών.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε συνάγεται ότι στις περισσότερες χώρες του κόσμου απαγορεύεται η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης: Αγγλία, Ουαλία, Γαλλία, Γερμανία, Ελβετία, Αυστρία, Αυστρία, Σουηδία, Τσεχία, Ιαπωνία, Κορέα, Κίνα, στις περισσότερες χώρες της Κεντρικής και Λατινικής Αμερικής και στα Ομοσπονδιακά Δικαστήρια των ΗΠΑ. Σε μερικές δε από τις χώρες αυτές επιτρέπεται εντελώς εξαιρετικά η λήψη τηλεοπτικών εικόνων ή η βιντεοσκόπηση (Γερμανία, Γαλλία).

Περιορισμένη και υπό ορισμένες προϋποθέσεις είναι δυνατή η τηλεοπτική κάλυψη στο Ισραήλ, Καναδά, Νορβηγία, Ισπανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Αυστραλία και σε Διεθνή Δικαστήρια.

Στην Ιταλία, το Μεξικό και 48 από τις 50 Πολιτείες των ΗΠΑ υπάρχουν χαλαρότερες απαγορεύσεις και καλύπτονται τηλεοπτικά οι δίκες.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι στις περισσότερες από τις χώρες που προαναφέρονται, δεν είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη η δημοσιότητα των δικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Η ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

V.1 Νομοθετικό Πλαίσιο

Η ειδικότερη ενασχόληση του νομοθέτη με το θέμα της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης, πήρε τη μορφή τριών νομοθετικών παρεμβάσεων, οι οποίες εκθέτονται ευθύς αμέσως:

v. 2145/1993 άρθρο 28

Με τον v. 2145/1993 απαγορεύθηκε η χωρίς άδεια του Δικαστηρίου τηλεοπτική, ραδιοφωνική ή με οποιονδήποτε άλλο ηχοεικονοληπτικό μέσο λήψη και μετάδοση των δικών. Και αυτό γιατί όπως αναφέρεται στην εισηγητική έκθεση του νόμου εκείνου «η μορφή αυτή έμμεσης δημοσιότητας καθιστά τη χωρίς αντικείμενο διάταξη του άρθρου 350 ΚΠΔ, που απαγορεύει την επικοινωνία των μαρτύρων συνιστά με την αποτύπωση των όσων διαδραματίζονται στην ακροαματική διαδικασία, προσβολή της προσωπικότητας και μάλιστα παραβιάζει το τεκμήριο αθωότητας και ενδεχομένως επηρεάζει την συμπεριφορά των μαρτύρων και μειώνει το κύρος της δικαιοσύνης». Ο v. 2145/1993 απαγορεύει την έμμεση δημοσιότητα και την επιτρέπει κατ' εξαίρεση.

v. 2172/1993 άρθρο 35 παρ.4

Ο νόμος αυτός, υιοθετεί διαμετρικά αντίθετη λύση. Κατ' αρχήν επιτρέπεται η έμμεση δημοσιότητα και απαγορεύεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Η μετάδοση από τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης της δίκης μπορεί να απαγορευθεί μόνο αν υποβληθεί αίτημα από τον κατηγορούμενο ή παθόντα και η δίκη δεν συνδέεται με τη δημόσια ζωή. Επίσης ρύθμισε το ζήτημα της δημοσιότητας της προσαγωγής των ατόμων εξαρτώντας την από την ρητή συναίνεση των ατόμων.

Ο νομοθέτης αντιλαμβάνεται το 93δ2 Σ ως εξής: ο σεβασμός της θεσμικής αρχής της δημοσιότητας και η ερμηνευτική διαστολή της προς την έμμεση δημοσιότητα διευρύνει τα όρια του ακροατηρίου καθιστώντας την στάθμιση συμφέροντος που προδιαγράφει ο ίδιος ο συντακτικός νομοθέτης πιο λεπτή και δυσεπίλυτη. Κατά το νομοθέτη η απαγόρευση της έμμεσης δημοσιότητας θα υπερέβαινε την βούληση του συντακτικού νομοθέτη, ο οποίος δεν ήθελε να περιορίσει αποκλειστικά στον τόπο διεξαγωγής της διαδικασίας.

v. 3090/2002 άρθρο 8

Αυτό το άρθρο επανέφερε και πάλι το σύστημα που υπήρχε προ του 2172/1993. Ο κανόνας είναι η απαγόρευση και η εξαίρεση η μετάδοση της δίκης. Το κείμενό του έχει ως εξής:

«1. Η ολική ή μερική μετάδοση από την τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, καθώς και η κινηματογράφηση και μαγνητοσκόπηση της δίκης ενώπιον ποινικού, πολιτικού ή διοικητικού δικαστηρίου απαγορεύεται. Κατ' εξαίρεση, το δικαστήριο μπορεί να επιτρέψει τις ενέργειες αυτές εφόσον συναινούν εισαγγελέας και οι διάδικοι και συντρέχει ουσιώδες δημόσιο συμφέρον. 2. Η μετάδοση από την τηλεόραση ή η κινηματογράφηση ή μαγνητοσκόπηση ή

φωτογράφηση των προσώπων που οδηγούνται ενώπιον των δικαστικών ή εισαγγελικών ή αστυνομικών και λοιπών αρχών απαγορεύεται. 3. Όποιος παραβαίνει τις διατάξεις των παραγράφων 1 εδ. α' και 2 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών και χρηματική ποινή είκοσι χιλιάδων (20.000) έως διακοσίων χιλιάδων (200.000) ευρώ. 4. Η παράγραφος 4 του άρθρου 35 του Ν. 2172/1993 (ΦΕΚ 207 Α) καταργείται.»

V.2 Διατυπωθείσες απόψεις ως προς τη συνταγματικότητα του ν. 3090/2002, αλλά και των προηγουμένων του νόμων, 2145/93 και 2172/93

Οι απόψεις που τάσσονται υπέρ της συνταγματικότητας του ισχύοντος ν. 3090/2002 (αλλά και των προηγουμένων του σχετικών ρυθμίσεων), έχουν ως κύρια επιχειρήματά τους: 1) ότι αυτό που κατοχυρώνει και επιτάσσει η διάταξη του άρ. 93 § 2 Σ, είναι η δημοσιότητα με την «παραδοσιακή» της έννοια, δηλαδή τη φυσική παρουσία του κοινού στις αίθουσες των δικαστηρίων (άμεση δημοσιότητα) 2) ότι η αρχή της 93 § 2 Σ υπηρετεί και το Κράτος Δικαίου, στο μέτρο που διασφαλίζει μια δίκαιη δίκη, η δε ραδιοτηλεοπτική μετάδοση της δίκης, όχι μόνο δεν διασφαλίζει τις προϋποθέσεις διεξαγωγής μιας δίκαιης δίκης, αλλά την υπονομεύει, θέτοντας σε κίνδυνο την αμεροληψία και το κύρος της δικαστικής εξουσίας. Τέλος, 3) ότι ενώ για τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση ισχύουν οι διατάξεις των άρθρων 5 § 1 και 14 § 1 για το δικαίωμα πληροφόρησης και την ελευθερία έκφρασης, με τις οποίες δεν παρέχεται αξίωση πρόσβασης σε όλες τις πηγές πληροφοριών, αλλά απρόσκοπτη πρόσβαση σε όσες πηγές είναι «γενικά προσιτές».

Οι απόψεις που τάσσονται υπέρ της αντισυνταγματικότητας του ν. 3090/2002 (αλλά και των προηγουμένων του νόμων), έχουν ως κύρια

επιχειρήματά τους τα εξής: 1) ότι η αρχή που κατοχυρώνει το άρ. 93 § 2 Σ είναι η δημοσιότητα των συνεδριάσεων όλων των δικαστηρίων και ακριβώς επειδή η διάταξη δε διακρίνει μεταξύ άμεσης και έμμεσης δημοσιότητας και καθορίζει περιοριστικά τις εξαιρέσεις από την αρχή αυτή, συμπεριλαμβάνει κάθε μέσο δημοσιότητας, 2) ότι από τη διάταξη του άρ. 96 § 3 Σ ενισχύεται το 1° επιχείρημά τους, ότι δηλαδή το άρ. 93 § 2 Σ, πλέον των εξαιρέσεων που ορίζει, επιτάσσει τη δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων με κάθε μέσο, χωρίς να διακρίνει το είδος της δημοσιότητας, όπου δε Θέλησε επιπλέον εξαίρεση της αρχής αυτής, την κατοχύρωσε με συγκεκριμένη διάταξη, 3) ότι, όσο και αν λογικά και ιστορικά προέρχεται και πηγάζει από το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας (άρ. 5 Σ) και από το δικαίωμα πληροφορήσεως (άρ. 5Α Σ), και συνέχεται με την ελευθερία έκφρασης (14 § 1 Σ), η αρχή της δημοσιότητας ανάγεται στις αντικειμενικές προϋποθέσεις της δικαιοσύνης και είναι λάθος η θεώρησή της ως πολιτικού - ατομικού κοινωνικού δικαιώματος. Μάλιστα, ο συντακτικός νομοθέτης, επειδή ακριβώς θεώρησε ότι τα ως άνω δικαιώματα δεν αρκούν από μόνα τους για να θεμελιώσουν και να εξασφαλίσουν συνάμα τη δημοσιότητα των συνεδριάσεων, θέσπισε (ή διατήρησε σε ισχύ μετά το 2001 και την προσθήκη του άρ. 5Α) τη διάταξη του άρθρου 93 παρ. 2 Σ ως εγγύηση για τη διεξαγωγή των δικαστηριακών συνεδριάσεων.

Τέλος, όλες οι παραπάνω νομοθετικές ρυθμίσεις, χαρακτηρίζονται κατά τους υποστηρικτές της άποψης αυτής από μία προχειρότητα και είναι αποτέλεσμα επιπόλαιης και μονοδιάστατης αντιμετώπισης του θέματος από τον νομοθέτη.

Ιδιαίτερα η ρύθμιση του τελευταίου ν. 3090/2002, με τη χρησιμοποίηση του όρου «ουσιώδες δημόσιο συμφέρον»²⁴ είναι και νομοτεχνικά κακή, σε σημείο που, πολλές φορές, το παραδέχονται ακόμα και οι υποστηρικτές της.²⁵

Υπέρ της τελευταίας αυτής απόψεως και των επιχειρημάτων της, τάσσεται και η απόφαση 427/1999 του Πεντ. Ναυτ. Πειραιά, εκδοθείσα υπό την ισχύ του Ν 2172/1993, τον οποίο έκρινε αντισυνταγματικό, το σκεπτικό της οποίας είναι το ακόλουθο: «Η συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της δημοσιότητας των δικών -όπως και η αρχή της αιτιολόγησης των δικαστικών αποφάσεων - ανάγεται στις αντικειμενικές προϋποθέσεις ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και δεν αποτελεί ούτε δικαίωμα του κατηγορουμένου, ώστε να μπορεί να αποκλεισθεί με αίτησή του ή να απαιτείται η συναίνεσή του για τον αποκλεισμό της, ούτε δικονομική ρύθμιση για την καλύτερη διεξαγωγή της δίκης, ώστε να υπόκειται στους διακριτικούς χειρισμούς του δικαστηρίου. Η δημοσιότητα συνιστά λειτουργικό στοιχείο της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, καθώς αποτελεί το κύριο μέσο για τον έλεγχο του τρόπου απονομής της από τον λαό, αφού, όπως και οι λοιπές λειτουργίες (εξουσίες) του κράτους, πηγάζει από τον λαό και υπάρχει υπέρ αυτού (άρθρο 1 παρ. 3 του Συντάγματος), θεμέλιο δε του πολιτεύματός μας είναι η λαϊκή κυριαρχία (άρθρο 1 παρ. 2 του Συντάγματος) - βλ. συναφώς και το άρθρο 26 παρ. 3 του Συντάγματος κατά το οποίο οι δικαστικές αποφάσεις εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού. Στον όρο "δημοσιότητα" του άρθρου 93 παρ. 2 του Συντάγματος υπάγονται και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, παρ' όλο που συνιστούν έμμεση ενημέρωση σε σχέση με την "άμεση" που παρέχει η παρουσία του κοινού στην επ' ακροατηρίω διαδικασία. Αυτό προκύπτει άνετα

²⁴ Κριτική της έννοιας του δημόσιου συμφέροντος βλ. στον Δαγτόγλου, «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1991.

²⁵ Καρρά, ό.π.

τόσο από την κοινωνιολογική ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου του Συντάγματος -αφού μία τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση διευρύνει στην ουσία την λαϊκή κυριαρχία -όσο και από το περιεχόμενο που έχει πλέον ο όρος "δημοσιότητα" στην καθημερινή γλωσσική αντίληψη της λέξης αυτής. Η παραπάνω νομική θεμελίωση της προσέγγισης του ζητήματος της δημοσιότητας των δικών δεν μπορεί να ανατραπεί με την επίκληση ουσιαστικών επιχειρημάτων περί καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος της τηλεοπτικής -κυρίως - καλύψεως, αφού σε μία τέτοια περίπτωση καταχρηστικής ασκήσεως της ελευθερίας αυτής σε βάρος του κατηγορουμένου ή άλλου παράγοντα της δίκης ή ακόμη και σε βάρος της ομαλής διεξαγωγής της διαδικασίας, ο πρόεδρος του δικαστηρίου έχει την δικονομική δυνατότητα να επαναφέρει τους παρεκτρεπόμενους στην τάξη, όπως ακριβώς συμβαίνει και στις περιπτώσεις παρεκτροπών του ακροατηρίου σε βάρος του κατηγορουμένου ή της διαδικασίας κ.λπ. Το ενδεχόμενο κατάχρησης της δημοσιότητας δεν είναι ικανό να οδηγήσει σε αποκλεισμό της, αλλά μόνο στην καταστολή εκείνου που παρεκτρέπεται, κατά περίπτωση. Άλλα και η σκηνοθετική παρέμβαση κατά την κάλυψη της διαδικασίας από τα ΜΜΕ είναι συνταγματικά ανεκτή, στον βαθμό που είναι ανεκτή ή εν γένει δημοσιογραφική κάλυψη μέσω του δικαστικού ρεπορτάζ, η δε αξιοπρέπεια του κατηγορουμένου δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι κινδυνεύει εξαιτίας της ευρείας κάλυψης περισσότερο από όσο κινδυνεύει με την υποτιμητική ή καταφρονητική μεταχείρισή του από τους παράγοντες ή το ακροατήριο της δίκης (για όλα τα παραπάνω, βλ. Ι. Μανωλεδάκη, Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην ποινική δίκη, Υπερ 1995, σελ. 3 και επ.). Εξάλλου, πάντοτε το δικαστήριο - σαν ένα είδος ασφαλιστικής δικλείδας - έχει τη δυνατότητα να επιτρέψει την παρουσία των τηλεοπτικών μέσων στην αίθουσα με τους περιορισμούς που κατά περίπτωση ενδείκνυνται για την προστασία του κατηγορουμένου (για παράδειγμα: τοποθέτηση των μηχανών λήψεως

στο βάθος ή στα πλευρά της αίθουσας συνεδριάσεως). Από τις σκέψεις που προηγήθηκαν προκύπτει ότι η διάταξη του στοιχ. β' του άρθρου 35 παρ. 4 Ν 2172/1993 είναι αντισυνταγματική και άρα ανίσχυρη (άρθρο 93 παρ.4 του Συντάγματος), αφού σε αντίθεση με τα επιτασσόμενα από το άρθρο 93 παρ. 2 του Συντάγματος (και παρά την νομοθετική γραμμή που ακολουθείται στα άρθρα 329 παρ. 1 και 330 ΚΠΔ και η οποία ευθυγραμμίζεται πλήρως με την συνταγματική αυτή διάταξη) εξαρτά τη μαγνητοφώνηση ή βιντεοσκόπηση της δίκης και την τηλεοπτική ή ραδιοφωνική μετάδοσή της από την υποβολή σχετικού αιτήματος από την πλευρά του κατηγορουμένου ή παθόντα και τη μη σύνδεσή της "με τη δημόσια ζωή".»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΑΠΟΨΕΙΣ - ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται εν συντομίᾳ τα εκατέρωθεν επιχειρήματα των απόψεων που διατυπώθηκαν μέχρι σήμερα καθώς και η κριτική των απόψεων αυτών.

VII.1 Επιχειρήματα υπέρ της απαγόρευσης μετάδοσης των δικών.

1) Πιθανότητα ανεπίτρεπτης επίδρασης στη συνείδηση των δικαστών και ιδίως των ενόρκων. Υποστηρίζεται ειδικότερα ότι σε δίκες μεγάλης διάρκειας η ζωντανή μετάδοση δημιουργεί πολύ πριν από το τέλος σε μεγάλη μερίδα του κοινού πεποίθηση για την ενοχή ή αθωότητα του κατηγορουμένου και ότι αυτό το «λαϊκό αίσθημα», η «λαϊκή ετυμηγορία», που ασφαλώς μεταφέρεται μέσω φίλων, γνωστών και ιδίως συγγενών στους ενόρκους, μπορεί ανεπιγνώτως να επηρεάσει την απόφαση τους. Δεν δικάζει μόνο ο(η) ένορκος, αλλά και η οικογένεια του που παρακολουθεί την δίκη από την τηλεόραση.

2) Πιθανότητα επιδράσεως στην αντικειμενικότητα των μαρτύρων και στο αμερόληπτο των καταθέσεων τους. Υποστηρίζεται ότι η επίγνωση των μαρτύρων, ότι τους παρακολουθεί ένα τεράστιο, αόρατο κοινό, οδηγεί ορισμένους μεν να υποβαθμίζουν τα γεγονότα, άλλους δε να τα δραματοποιούν. Πολλοί δεν καταθέτουν για το δικαστήριο, αλλά για τον τηλεοπτικό φακό. Και στην Ελλάδα υπάρχουν πολλοί που έχουν την εντύπωση αυτή για ορισμένους από τους μάρτυρες που εξετάσθηκαν στις δύο δίκες ενώπιον του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου.

3) Πιθανότητα επίδρασης στη συμπεριφορά των δικηγόρων. Είναι ανθρώπινο, και συνεπώς ενδεχόμενο, να τείνουν να μετατρέψουν τη δίκη σε μέσο προσωπικής τους προβολής. Ή τουλάχιστον να προσαρμόσουν την συμπεριφορά τους στις προσδοκίες αυτών που τους παρακολουθούν.

4) Πιθανότητα επίδρασης στον κατηγορούμενο. Η επίγνωση ότι τη δίκη την παρακολουθεί ζωντανά όλη η κοινωνία, και πρόσωπα που πιθανόν δεν θα ήθελε (π.χ. τα παιδιά του), είναι ενδεχόμενο να τον οδηγήσει, συνειδητά ή ασυνείδητα, σε εσφαλμένη υπεράσπιση. Ακόμη, η μέσω τηλεόρασης δημοσιότητα συνεπάγεται βαρύτατη δημόσια διαπόμπευση του, που δεν αποκαθίσταται, αν αθωθεί, και δυσχεραίνει πιθανώς την κοινωνική του επανένταξη, αν καταδικασθεί.

5) Πιθανότητα ασυναίσθητης ή και σκόπιμης εστίασης του φακού σε κάποια λεπτομέρεια, που στερείται μεν σημασίας, είναι όμως δυνατό να δημιουργήσει την εντύπωση πλημμελούς λειτουργίας των δικαστηρίων και εσφαλμένης απονομής της δικαιοσύνης - (π.χ. στιγμή εκνευρισμού του πρόεδρου ή συμπτώματα κόπωσης και άρα μειωμένης προσοχής κάποιου δικαστή κλπ.). Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η εικόνα αυτή μπορεί να επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά σε όλα τα δελτία ειδήσεων, όπως έγινε με τα θλιβερά επεισόδια στη δίκη των διοικητών των ΔΕΚΟ.

6) Περισπά την προσοχή των δικαστών, των μαρτύρων και των λοιπών παραγόντων της δίκης και αυξάνει τις ευθύνες του προέδρου για την τήρηση της τάξης και της ευπρέπειας στο ακροατήριο. Και τέλος,

7) Η κακή χρήση τον τηλεοπτικού φακού μπορεί να μειώσει στα μάτια των τηλεθεατών τη σοβαρότητα της δίκης και να τη μετατρέψει σε τερπνό

Θέαμα, «τσίρκο» όπως χαρακτηριστικά γράφτηκε, αφού μάλιστα το μέσο που τη μεταδίδει, δηλαδή η τηλεόραση, προσφέρεται κατά παράδοση περισσότερο για διασκέδαση παρά για διαπαιδαγώγηση. Είναι το μέσο που συντηρεί, και προάγει την κοινωνία της πολυθρόνας («armchair society»).

8) Η πιθανότητα εκτροπής της δίκης σε εμπορικό - βιομηχανικό προϊόν, που θέτει σε κίνδυνο την διαδικασία, ισοπεδώνει τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα του κατηγορουμένου και των λοιπών μετεχόντων στη δίκη πολιτών, απειλεί την ανεξάρτητη άσκηση της δικαιοσύνης και το περιεχόμενο της αρχής της δημοσιότητος και καταλήγει στη δημιουργία μιας «παράλληλης δικαιοσύνης», εκείνης του Τύπου.

9) Παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα του κατηγορουμένου όπως το δικαίωμα στην προσωπικότητα και το τεκμήριο της αθωότητας.

10) Πιθανότητα βλαβερής επίδρασης της δημοσιότητας επί των ανηλίκων.

11) Παραβίαση του άρθρου 350 ΚΠΔ (απαγόρευση επικοινωνίας μαρτύρων)²⁶

VI.2 Επιχειρήματα υπέρ της τηλεοπτικής μετάδοσης.

1) Όταν ο κόσμος βλέπει, πώς οι δικαστές επιτελούν το έργο τους, θα αυξηθεί η κατανόηση, συνεπώς και η εμπιστοσύνη, του κοινού στην απονομή της δικαιοσύνης. Πολλές φορές οι αποφάσεις των δικαστηρίων έχουν άμεση επίπτωση στην καθημερινή ζωή των πολιτών. Όμως οι πολίτες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τον τρόπο λειτουργίας των κρατικών οργάνων, οι αποφάσεις των οποίων τις αφορούν. Η μετάδοση από την τηλεόραση συνιστά φυσική επέκταση της έννοιας της δημοσιότητας των συνεδριάσεων.

²⁶ Για τα τελευταία δύο επιχειρήματα βλ. γνμδ ΕισΕφετών 4022/23.2.1962. Αυτή η γνωμοδότηση δόθηκε με αφορμή το υπ' αριθμ. 1015/176/7.2.1962 αίτημα του Κεντρικού Ραδιοφωνικού Σταθμού Ενόπλων Δυνάμεων προς τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Αθηνών να «παρουσιάσει από ραδιοφώνου τας μεγαλύτερας ελληνικάς δίκας, ας ούτος ήθελε προκρίνει προς ραδιοφωνική εκμετάλλευση». Ήταν και η πρώτη φορά που ετέθη επί τάπητος το θέμα της ραδιοφωνικής μετάδοσης της δίκης.

2) Η μετάδοση εντάσσεται στο πληροφοριακό, αλλά και διδακτικό και μορφωτικό έργο της τηλεόρασης. Το 70% περίπου του λαού στηρίζεται αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο στην τηλεόραση για να πληροφορηθεί τα συμβαίνοντα. Πολλές φορές η μετάδοση θα έχει ευνοϊκή επίδραση στην ηθική της κοινωνίας και θα ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη σε κρίσιμα για την ομαλή κοινωνική συμβίωση θέματα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η πρώτη δίκη που μεταδόθηκε στη Ν. Υόρκη από την τηλεόραση, η δίκη του δικηγόρου *Gerard Stemberg* για τη δολοφονία της 6 ετών θετής κόρης του, αφύπνισε την κοινή γνώμη, όσον αφορά τα προβλήματα παραμέλησης των ανηλίκων και κακομεταχείρισης των γυναικών.

3) Ο παράγοντας της δίκης, ιδίως οι δικηγόροι και οι μάρτυρες, συμπεριφέρονται περισσότερο υπεύθυνα όταν ξέρουν ότι τους παρακολουθούν οι τηλεοπτικές κάμερες, και τέλος

4) Η τηλεόραση εκ των πραγμάτων παρουσιάζει τη δίκη με περισσότερη ακρίβεια, συνεπώς και με περισσότερη αντικειμενικότητα, απ' ότι ο Τύπος. Συνεπώς αποτελεί άνιση και αδικαιολόγητη μεταχείριση, ο μεν τύπος να είναι ελεύθερος στη μετάδοση των δικών, η τηλεόραση όχι.

VI.3 Κριτική των απόψεων

Όλα τα παραπάνω επιχειρήματα αφορούν και σχετίζονται με φιλοσοφική θεωρητική αναζήτηση επίλυσης του προβλήματος και απάντησης στο βασικό ερώτημα. Και αυτό γιατί προσπαθούν με τα παραπάνω επιχειρήματα να αποσοβήσουν και να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους και τις προσβολές των αρχών και των δικαιωμάτων που κατά την ανάλυση των επιχειρημάτων τους υπάρχει πιθανότητα να υπάρξουν από την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, παραβλέποντας την πραγματικότητα.

Ειδικότερα: σήμερα, παρά τις ρητές νομοθετικές απαγορεύσεις, αποτελεί πραγματικότητα η παραβίαση της «απόλυτης μυστικότητας» της ανάκρισης, αφού δεν χρειάζεται απόδειξη το γεγονός ότι, κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, δημοσιεύεται το περιεχόμενο εγγράφων που κατατέθηκαν σ' αυτήν και των καταθέσεων, τόσο από τον τύπο όσο και από την ραδιοτηλεόραση, ακολουθεί δε σχολιασμός των κατατεθέντων εγγράφων και καταθέσεων εν πολλοίς αυθαίρετος (αφού δεν υπάρχει όλη η δικογραφία και τα στοιχεία της, αλλά μόνο τα σχολιαζόμενα), και εντελώς παράνομος, αφού γίνεται εν όσῳ διαρκεί η ανάκριση και η κυρία διαδικασία στο ακροατήριο. Συνήθως μάλιστα, σε θέματα που ενδιαφέρουν και κεντρίζουν την περιέργεια του κοινού, η δημοσιοποίηση των εγγράφων της ανακρίσεως -και σε περίπτωση που διεξάγεται η δίκη στο ακροατήριο-, των τεκταινομένων κατά τη διάρκειά της, ακολουθεί ανάλυση σε ειδικές ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές, πολλές φορές ζωντανές, στις οποίες γίνονται παρεμβάσεις πολλές φορές από τους ενδιαφερόμενους, τους συνηγόρους τους, ή τρίτους. Ως εκ τούτου δεν αποτρέπεται η επίδραση στη συνείδηση των δικαστών, των ενόρκων, των μαρτύρων και των δικηγόρων, οι οποίοι, την όποια επίδραση την υφίστανται έτσι κι' αλλιώς από την δημοσίευση δια του τύπου, του ραδιοφώνου και της τηλεοράσεως.

Και επειδή η άγνοια και η ημιμάθεια είναι χειρότερη της αμαθείας, εν όψει και της περιρρέουσας πεποίθησης για τη μη ορθή απονομή της Δικαιοσύνης, όχι μόνο δεν αποτρέπονται οι κίνδυνοι επίδρασης στην συνείδηση των προαναφερομένων προσώπων με τον αποκλεισμό της τηλεοπτικής μετάδοσης της δίκης αλλά αντίθετα επιτείνονται. Αποτελεί επίσης πραγματικότητα κοινώς γνωστή, ότι οι μάρτυρες που καταθέτουν γνωρίζουν εκ των προτέρων τι «πρέπει» να καταθέσουν. Υπάρχουν μάλιστα «μάρτυρες» που περιμένουν έξω από τις αίθουσες των Δικαστηρίων να «καταθέσουν» όποτε χρειαστεί!

Ούτε συμβαδίζει με την πραγματικότητα το επιχείρημα ότι η ενημέρωση μέσω του τύπου με το ειδήσεογραφικό-δικαστικό ρεπορτάζ γίνεται ετεροχρονισμένα και γι' αυτό η ενημέρωση είναι νηφάλια, εφόσον σήμερα οι ειδήσεις μεταφέρονται άμεσα «επί του πιεστηρίου».

Στην Ελληνική έννομη τάξη, που δεν ισχύει το σύστημα της μη επικοινωνίας των ενόρκων με κανέναν καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας στο ακροατήριο, αλλά και της διάσκεψης μέχρι την έκδοση της αποφάσεως (όπως σε Αγγλία, ΗΠΑ), είναι αυταπόδεικτο ότι η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης δεν μπορεί να επηρεάσει περισσότερο τον ένορκο απ' ότι ο Τύπος. Το πρόβλημα του επηρεασμού των ενόρκων είναι πρόβλημα γενικότερο, που πρέπει να αντιμετωπισθεί, αλλά δεν αφορά το δικό μας προβληματισμό.

Όσον αφορά το επιχείρημα επίδρασης στον κατηγορούμενο, λόγω της διαπόμπευσής του, της μη επανένταξής του και της προσβολής των δικαιωμάτων του, και αυτά δεν συμβαδίζουν με την πραγματικότητα. Και αυτό γιατί κατά τα προαναφερόμενα, πολύ πριν την έναρξη της διαδικασίας στο ακροατήριο γίνεται διαπόμπευση του κατηγορουμένου από τα ΜΜΕ, μέσω «αποκλειστικών» πληροφοριών που διοχετεύονται μέσω των δημοσιογραφικών ρεπορτάζ, στα οποία δεν είναι δυνατόν εκ των πραγμάτων να παρουσιαστούν όλα τα δεδομένα της υπόθεσης. Ως εκ τούτου, η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης θα βοηθούσε στο να αρθούν οι όποιες ανακριβείς πληροφορίες δημοσιεύθηκαν ως προς την υπόθεση. Η επίδραση ως προς την υπεράσπιση του κατηγορουμένου, και την προσβολή της προσωπικότητας και των δικαιωμάτων του, δεν θα είναι μεγαλύτερη με την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, αφού γίνεται δεκτός ο Τύπος, ως υποχρεωτικό μέσο δημοσιότητας της δίκης, και εφόσον ο κατηγορούμενος προστατεύεται όπως πρέπει από τους παράγοντες της δίκης, η τηλεόραση δεν πρόκειται να βλάψει την αξιοπρέπεια και προσωπικότητά του.

Η πιθανότητα ασυναίσθητης ή και σκόπιμης εστίασης του φακού, που όπως υποστηρίζεται, είναι δυνατόν να δημιουργήσει την εντύπωση πλημμελούς λειτουργίας των Δικαστηρίων και εσφαλμένης απονομής της Δικαιοσύνης, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ούτε νομικά ούτε πραγματικά, αφού το πρόβλημα της τοποθέτησης και εστίασης του φακού της κάμερας, είναι ζήτημα που μπορεί να διευθετηθεί απ' το Δικαστήριο, η δε πλημμελής λειτουργία των Δικαστηρίων και η εσφαλμένη απονομή της Δικαιοσύνης, δεν θα κριθεί απ' τα σημεία στα οποία θα εστιάσει η κάμερα (π.χ. στην κόπωση ή στον εκνευρισμό Προέδρου ή συνέδρων κλπ), αλλά από τον τρόπο διεξαγωγής της διαδικασίας και την απόφαση που θα εκδοθεί. Και στις προαναφερόμενες όμως περιπτώσεις, η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης θα οδηγούσε εκείνον που την παρακολουθεί σε ασφαλέστερα συμπεράσματα.

Ο κίνδυνος επίσης να επηρεασθούν οι δικηγόροι από την παρουσία της τηλεοράσεως και έτσι να μετατραπεί η δίκη σε θεατρική παράσταση, είναι δεδομένο ότι μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά από τον Διευθύνοντα τη διεξαγωγή της δίκης, που όπως σε κάθε περίπτωση, έχει όχι μόνο την δυνατότητα, αλλά και την υποχρέωση να επιβάλλει την τάξη και την τήρηση της Δικονομίας.

Και φυσικά η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης δεν απειλεί ούτε την Αρχή της δημοσιότητας ούτε την ανεξάρτητη άσκηση της Δικαιοσύνης, όπως υποστηρίζεται. Ο Δικαστής που κάνει το καθήκον του, είναι εξοικειωμένος με τις αντιδράσεις που θα υπάρξουν με την απόφασή του, από τον διάδικο που χάνει την δίκη. Είναι χρέος του, και εξαρτάται αποκλειστικά απ' αυτόν, το να μη δέχεται κανενός είδους πιέσεις. Ως εκ τούτου, η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, όχι μόνο δεν απειλεί την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης, αλλά αντίθετα την ενισχύει. Μάλιστα, η άποψη που υποστηρίζει ότι κινδυνεύει και απειλείται η ανεξαρτησία και το αμερόληπτο της Δικαιοσύνης, κατά την άποψή μου, μειώνει

το κύρος της Δικαστικής Εξουσίας, αφού ουσιαστικά δέχεται, ότι οι Δικαστές δεν έχουν την ικανότητα αλλά και την εμπειρία να εκδικάσουν την υπόθεση που κρίνουν, αντιμετωπίζοντας την όποια πίεση δέχονται, με την όποια κριτική. Αντίθετα πιστεύω, ότι η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης θα ενισχύσει το ανεξάρτητο και αμερόληπτο της Δικαιοσύνης, αφού είναι λογικό εξαγόμενο, ότι οι πιέσεις που θα δέχεται από τα ΜΜΕ, θα είναι αμφίπλευρες και θα σφυρηλατήσουν την αντίσταση των Δικαστών στις όποιες πιέσεις.

Αλλά η ίδια άποψη παραβλέπει και την σημερινή πραγματικότητα. Και η σημερινή πραγματικότητα, επειδή ακριβώς παραβιάζεται ανηλεώς η Αρχή της δημοσιότητας, οδήγησε στη δημιουργία μιας «παράλληλης Δικαιοσύνης», εκείνης του Τύπου. Και ακριβώς γι' αυτό είναι αληθινά ανεδαφικό το επιχείρημα της άποψης αυτής ότι παραβιάζεται με την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, όταν στην πραγματικότητα, με τη διεξαγόμενη μέσω του Τύπου «δίκη» έχει ήδη παραβιασθεί, πολύ πριν την έναρξη της διαδικασίας στο ακροατήριο.

Το ότι δε στη σημερινή πραγματικότητα διεξάγεται (παράλληλη δίκη) από τα ΜΜΕ, οφείλεται ακριβώς, το μεν στο ότι ελλείπει το νομοθετικό πλαίσιο που θα εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητα της τήρησης των νόμων, το δε στο ότι τα Θεσμικά όργανα ελέγχου που υπάρχουν, δεν λειτουργούν.

Νοσηρή συνέπεια αυτών των γεγονότων, ήταν η από την τηλεόραση αποκάλυψη του εντός της Δικαιοσύνης υπάρχοντος και δρώντος κυκλώματος, που έγινε γνωστό ως «παραδίκαστικό κύκλωμα» και η δημοσιοποίηση μέσω «ειδικών εκπομπών» σε διάφορα τηλεοπτικά κανάλια, γεγονότων που άπτονταν της προσωπικής ζωής των κατά τις δημοσιογραφικές πληροφορίες εμπλεκομένων προσώπων, και όχι μόνο τα αδικήματα στα οποία είχαν υποπέσει. Αν λειτουργούσαν όμως τα Θεσμικά όργανα, και υπήρχε νομοθετικό πλαίσιο που

να εξασφαλίζει αποτελεσματικά την τήρηση των νόμων, δεν θα είχε λάβει χώρα αυτό το φαινόμενο της «υποκατάστασης» του Εισαγγελέα και του φυσικού Δικαστή από δημοσιογράφους. Η τηλεοπτική μετάδοση της δίκης, όμως, κατά την γνώμη μου, θα συνέτεινε στη μη εμφάνιση ή και θα απέτρεπε την δημιουργία τέτοιων φαινομένων.

Η ίδια έλλειψη λειτουργίας των θεσμικών οργάνων παρατηρείται και διαπιστώνεται σε όλο το Δημόσιο τομέα, όπου οι αρμόδιοι υπάλληλοι, αντί να εξυπηρετούν τον πολίτη, ως «Κράτος εν Κράτει», όχι μόνο τον αντιμετωπίζουν ως υπάλληλό τους, αλλά αποφαίνονται για τις υποθέσεις των πολιτών παράνομα και αυθαίρετα, προς ίδιον όφελος, και δυστυχώς, μόνο μέσω της τηλεοράσεως «διεξάγεται έλεγχος». Έτσι δεν εκπλήσσεται καθόλου ο πολίτης όταν διαπιστώνεται μέσω «παράνομης» τηλεοπτικής κάμερας να καταλαμβάνονται επ' αυτοφώρω και να χρηματίζονται υπάλληλοι, όλων των Δημοσίων Υπηρεσιών (ΔΟΥ, Πολεοδομίες, κλπ) με αποτέλεσμα ο πολίτης, επειδή ελλείπει η διαφάνεια και η δημοσιότητα, να εκτρέπεται στην επικρότηση της παρανομίας και να επιλέγει σαφώς τη διαφάνεια και τη δημοσιότητα με κάθε μέσο, έστω και παράνομα.

Τα δε θεσμικά όργανα ελέγχου, που αποδεικνύεται εκ των πραγμάτων ότι δεν λειτουργούν, όχι μόνο παρακολουθούν αμήχανα την με παράνομο τρόπο αποκάλυψη της σήψης αυτής, αλλά ζητούν και την συνεργασία των ΜΜΕ, «νομιμοποιώντας» την παράνομη δράση των τελευταίων, αποδεχόμενα εμμέσως πλην σαφώς την ανικανότητά τους να ελέγξουν τον χώρο τους. Αποδεικνύεται έτσι αναντίλεκτα ότι πολύ περισσότερο στη Δικαιοσύνη, υπάρχει ανάγκη πλήρους δημοσιότητας και εφαρμογής της 93 Σ2 Σ με κάθε μέσο.

Στην πρόσφατη δίκη των καθηγητών του Παντείου Πανεπιστημίου π.χ., έγιναν εκτενή ρεπορτάζ, τηλεοπτικές εκπομπές, ραδιοφωνικές εκπομπές,

σχόλια, παρεμβάσεις κλπ. Πολύ πριν την έναρξη της δίκης, κατά το στάδιο της ανάκρισης, δημοσιεύθηκαν στοιχεία της, όπως καθ' όλη τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας, δημοσιεύονταν σχόλια παντός είδους, η δε καταδικαστική απόφαση, σχολιαζόταν επί μέρες, όπως και η διαδικασία και τα στοιχεία της δικογραφίας. Το θέμα ήταν πολύ σοβαρό και αφορούσε μεγάλο τμήμα, αν όχι όλο, των πολιτών. Υπήρξε σωστή ενημέρωση του κοινού, του οποίου η πληροφόρηση ήταν έμμεση και βασίστηκε στα ειδησεογραφικά, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά ρεπορτάζ; Δεν διαπομπεύθηκαν οι συγκεκριμένοι κατηγορούμενοι; Ποιούς κινδύνους αποσόβησε και ποιά δικαιώματα των κατηγορουμένων προάσπισε η μη τηλεοπτική μετάδοση της δίκης; Αν μετεδίδετο όμως τηλεοπτικά η δίκη, ο κάθε πολίτης, ακροατής ή τηλεθεατής, θα απεκόμιζε δική του ασφαλέστερη άποψη και δεν θα υπήρχε ανάγκη οι κατηγορούμενοι και οι μάρτυρες να «σύρονται» στις διάφορες εκπομπές για να «απολογηθούν» εκ νέου.

Όπως εύστοχα επισημαίνεται σχετικά, η δημοσιότητα των δικών από το διαφωτισμό και μετά είναι μηχανισμός ελέγχου και αυτοελέγχου, φιλελεύθερη εγγύηση που προστατεύει τον κατηγορούμενο απέναντι στην μυστικότητα και την αυθαιρεσία και όχι το κύρος του δικαστή απέναντι στην κοινή γνώμη. Η τριβή με τη δημοσιότητα είναι άλλωστε το ελάχιστο εμπόδιο που πρέπει να υπερπηδά αυτός που έχει την τιμή και την ευθύνη να δικάζει τους συνανθρώπους του. Ας μη το ξεχνάμε: η δημοσιότητα των δικών, η δημοσιότητα των συνεδριάσεων της Βουλής και κάθε αρχής της δημόσιας δράσης των κρατικών οργάνων έχει θεσπιστεί για να φυλλάττει τους φύλακες. Έχει θεσπιστεί γιατί το ερώτημα *Quis custodiet custodiet* είναι επίκαιρο και επίμονο σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης²⁷.

²⁷ Ευάγγελος Βενιζέλος, Υπεράσπιση 1992.1025

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΣΥΜΠΤΕΡΑΣΜΑ - ΙΔΙΑ ΘΕΣΗ

Λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών δεδομένων της ελληνικής κοινωνίας και της ελληνικής έννομης τάξης, όπου ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων δε γίνεται από ένα συνταγματικό δικαστήριο με αποκλειστική αρμοδιότητα, αλλά απ' όλα τα Δικαστήρια του Κράτους (άρ. 93 § 4 Σ), της ευρύτερης δημοκρατικής παράδοσης, της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της ελληνικής έννομης τάξης, της ιστορίας, του ελληνικού πολιτισμού 4.000 χρόνων, και με σταθερή αναγωγή στις καταστατικές διατάξεις του Συντάγματος που θεωρήθηκαν ως αξιώματα στη μέθοδο που ακολουθήθηκε προκειμένου να αποδειχθεί αν το ισχύον νομοθετικό καθεστώς για την τηλεοπτική μετάδοση της δίκης είναι σύμφωνο με το Σύνταγμα, μπορούν, με βάση και όλα όσα προεκτέθηκαν, να εξαχθούν τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Αφού το Σύνταγμα θεμελιώνει τη Λαϊκή Κυριαρχία, κατά την οποία όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα, η δε αρχή της δημοσιότητας είναι

συνυφασμένη με την αρχή της Λαϊκής Κυριαρχίας (όπως προαναφέρθηκε), προκύπτει ότι στη δημοσιότητα του άρ. 93 § 2 Σ, που κατοχυρώνει αυτήν την αρχή, υπάγονται και τα ΜΜΕ, σύμφωνα και με το λεκτικό και με το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου.

- Η αρχή της δημοσιότητας δεν είναι ατομικό δικαίωμα, αλλά αντικειμενική προϋπόθεση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Γι' αυτό δεν επιδέχεται κανέναν περιορισμό και καμία προσβολή πέραν των περιοριστικά αναφερόμενων στο Σύνταγμα περιπτώσεων.
- Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την δημοσιότητα της δίκης μέσω των ΜΜΕ και της τηλεόρασης ειδικότερα.
- Ο νόμος 3090/2002 είναι αντισυνταγματικός, αφού (εκτός των περιορισμών που επιβάλλει το Σύνταγμα στα άρ. 93 § 2 και 96 § 3) επιβάλλει περιορισμούς στη δημοσιότητα των συνεδριάσεων.
- Η Ραδιοτηλεόραση σε σχέση με τον Τύπο είναι προσφορότερο «όχημα» για την δημοσιότητα των συνεδριάσεων. Αυτό γιατί υπόκειται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους (ασκούμενο αποκλειστικά από το ΕΣΡ μετά το 2001) και γιατί επιτρέπονται κάθε είδους μέτρα για την τήρηση των νόμων, ακόμα και προληπτικά.
- Ωστόσο, είναι επιβεβλημένη η νομοθετική παρέμβαση, προκειμένου να θεσπιστεί το ελλείπον και απαιτούμενο για την αποτελεσματική τήρηση των ισχυόντων νόμων πλαίσιο, καθώς και οι ειδικότερες προϋποθέσεις, υπό τις οποίες θα γίνεται η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση των δικών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Ν. Αλιβιζάτος, «Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση», Πόλις, Αθήνα, 2001
- 2) Ανδρουλάκης, «Θεμελιώδεις Έννοιες της Ποινικής Δίκης», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1994
- 3) Ευ. Βενιζέλος, «Η Ραδιοτηλεοπτική Έκρηξη», εκδ. Παρατηρητής, Θεσ/νίκη 1989
- 4) Ευ. Βενιζέλος, «Το Αναθεωρητικό Κεκτημένο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2002
- 5) Π. Δ. Δαγτόγλου, «Γενικό Διοικητικό Δίκαιο», 4η Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1997
- 6) Π. Δ. Δαγτόγλου, «Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο», 3η Έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2004
- 7) Π. Δ. Δαγτόγλου, «Ραδιοτηλεόραση και Σύνταγμα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1989.
- 8) Π. Δ. Δαγτόγλου, στα «Ατομικά Δικαιώματα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1991
- 9) Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, «Γενική Συνταγματική Θεωρία», Τμ. Α΄, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004
- 10) Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, «Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ III Ημ. Β», Αθήνα 2005
- 11) Ν. Γ. Δημητράτος, «Προβλήματα δημοσιότητας στην Ποινική δίκη», ΝοΒ 39 (1991).342 επ.
- 12) Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος 20, "Η δημοσιότητα των Συνεδριάσεων των Δικαστηρίων και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης", εκδ. Σάκκουλα, Θεσ/κη 1993
- 13) Γιάννη Κ. Καράκωστας, «Το Δίκαιο των ΜΜΕ», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998.
- 14) Αργύριος Καρράς, «Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2007
- 15) Κ. Δ. Κεραμεύς, «Αστικό Δικονομικό Δίκαιο I», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη 1983
- 16) Γιάννα Π. Κική, «Η Ελευθερία των Οπτικοακουστικών Μέσων», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσ/κη 2003.
- 17) Ι. Μανωλεδάκης, «Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στην Ποινική Δίκη», Υπέρ. 1995, σελ. 1-6
- 18) Στέφανος. Ματθίας, «Η Δημοσιότητα των Συνεδριάσεων και η Τηλεόραση», ΕλλΔνη 1993. 278 επ.
- 19) Κ.Γ. Μαυριάς, «Συνταγματικό Δίκαιο», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2005

- 20) Κώστας Αθ Μίντζηρας, «Η Μετάδοση από τα Ηλεκτρονικά Μέσα Επικοινωνίας της Ποινικής Δίκης», σε ΝοΒ 39 (1991). 682 επ.
- 21) Αδάμ Χ. Παπαδαμάκης, «Ποινική Δικονομία», Γ' Έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2006
- 22) Πλαγιαννάκος Γεώργιος, «Η Τηλεοπτική Μετάδοση της Δίκης», 2002
- 23) Α. Ράϊκος τμ. Α τευχ. Γ' εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1991
- 24) Δ. Τσάτσου στο, «Δημοσθένους Λόγοι», εκδ. Εστίας, σελ. 235
- 25) Σύλλογος Αποφοίτων Κολλεγίου Αθηνών, Δικαιοσύνη και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, 1^ο Νομικό Συνέδριο [2-3 Δεκεμβρίου 1994], Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
- 26) Γνμδ ΕισΕφετών 4022/23.2.1962
- 27) Γνμδ Ολομ. ΑΤΠ 10/1992 , Υπέρ. 1992 σελ. 1011 με παρατηρήσεις Μανωλεδάκη και Βενιζέλου σελ. 1022
- 28) ΠεντΝαυτΠειρ 427/1999, Ποιν Δ/νη 2001.603